

26.2.2025

EOAK/4594/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anne Kohvakka

TARKASTUS: HELSINGIN VANKILA 8.–9.10. JA 11.10.2024

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja (11.10.2024)

Esittelijäneuvos Anu Rita

Esittelijäneuvos Iisa Suhonen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

Oikeusasiamiehensihteeri Anne Kohvakka

Tarkastaja Reima Laakso

Hallintosihteeri Krissu Keinänen

Osallistujat tarkastuskohteesta

Helsingin rikosseuraamuskeskuksen johtaja

Helsingin vankilan yksikönpäällikkö

Apulaisjohtaja A

Apulaisjohtaja B

Rikosseuraamusesimies

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

Sisällysluettelo

1	YLEISTÄ TARKASTUKSESTA	3
2	TARKASTUSHAVAINNOT	4
2.1	Tarkastushavainnot tiivistetysti	4
2.1.1	Vankilan yliasutus	5
2.1.2	Valvontahenkilöstöresurssit ja toimintojen peruuttaminen.....	8
2.1.3	Matkaselliin asuttaminen	10
2.1.4	Tutkintavankien osastolle sijoittaminen	11
2.1.5	Vastaanotto-osaston toiminta vankien omaisuuden vastaanottamisessa ja haltuun antamisessa	13
2.1.6	Vastaanotto-osaston toiminta tulotarkastuksessa	22
2.1.7	Tulo-osastolle (A 2) asuttaminen rangaistusajan suunnitelman laatimista varten ja siirtopäätöstä odotettaessa.....	26
2.1.8	Sellien ulkopuolinen aika ja mielekkään toiminnan määrä	30
2.1.9	Vankeja koskevat säännökset ja niiden saatavuus	33
2.1.10	Perehdyttäminen ja vastuuvirkamiesjärjestelmä	35
2.1.11	Rangaistusajan suunnitelmien päivittäminen	38
2.1.12	Tapaamiset	39
2.1.13	Kaksikielinen osasto.....	43
2.1.14	Vieraskielisten televisiokanavien näkyvyys	45
2.1.15	Kirjaston toiminta.....	46
2.1.16	Yksityisyydensuoja puhelinta käytettäessä ja mahdollisuus puhelimen käyttöön	46
2.1.17	Ulkoiluolosuhteet.....	47
2.1.18	Eristysosestalon olosuhteet	49
2.1.19	Poistumisluvat.....	50
2.1.20	Kurinpitoa ja turvaamistoimenpiteitä koskevat päätökset.....	51
2.1.21	Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet	52
2.1.22	Muita tarkastuksella tehtyjä huomioita	52
3	KYSELYT VANGEILLE JA HENKILÖSTÖLLE SEKÄ HENKILÖSTÖN KANSSA KÄYDYT KESKUSTELUT	54
3.1	Vangeille ja henkilökunnalle tehty kysely.....	54
3.2	Henkilöstön kanssa käydyissä keskusteluissa esille tulleita asioita	55
3.3	Keskustelut erityishenkilöstön kanssa.....	56
4	VUODEN 2024 ERITYISTEEMA	60
5	TOIMENPITEET	60

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA

Kolmipäiväinen tarkastus tehtiin pääosin esittelijävetoisesti apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjan määräyksestä. Apulaisoikeusasiamies osallistui tarkastukseen sen viimeisenä päivänä.

Helsingin vankila on 309-paikkainen suljettu vankila miespuolisille vankeusvangeille, mutta vankilaan sijoitetaan myös sakko- ja tutkintavankeja. Helsingin vankila kuuluu Helsingin rikosseuraamuskeskukseen.

Tarkastusajankohtana (8.10.2024) vankilassa oli paikalla 358 vankia ja ylipaikoilla oli 49 vankia. Vankila oli siten vahvasti yliasutettuna ja sen käyttöaste oli noin 115 %. Vangeista oli sakkovankeja 14 ja tutkintavankeja 15. Vangeista ulkomaalaisia oli 19 % ja heitä oli 25 eri maasta.

Henkilöstön määrä vankilassa on noin 190. Pääosa henkilöstöstä on valvontahenkilökuntaa, vartijoita on 104. Rikosseuraamusmiehiä on 17 ja rikosseuraamustyöntelijoita 6. Vankilassa on varsin paljon myös erityishenkilöstöä. Vankilan koulutuksen, kuntoutuksen ja sosiaalityön sektorilla (KKS) työskentelee noin 30 virkamiestä, joista valtaosa on erityisohjaajia. Vankilassa on lisäksi muun muassa kolme psykologia ja kaksi opinto-ohjaajaa.

Vankilaan on sijoitettu myös alaikäisiä vankeus- ja tutkintavankeja, joille on omat osastot. Apulaisoikeusasiamiehen määräyksestä vankilaan on syyskuussa 2024 tehty tarkastus (EOAK/4527/2024) alaikäisten vankien ja tutkintavankien toiminnoista ja olosuhteista. Tämän kertaisen tarkastuksen ei ollut tarkoitus kohdistua alaikäisiin ja heille varattuihin osastoihin. Tarkastuksen aikana tehtiin kuitenkin joitakin havaintoja ja esiin tuli joitakin alaikäisten vankien ja tutkintavankien kohteluun liittyviä tietoja. Näitä käsitellään asiassa EOAK/4527/2024 laadittavassa pöytäkirjassa.

Ennen tarkastusta vangeille ja henkilökunnalle oli lähetetty vastattavaksi kyselylomake nimettömänä. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin heidän näkemyksiään muun muassa vankien ja henkilökunnan välisistä suhteista, turvallisuudesta sekä syrjinnästä ja yhdenvertaisesta kohtelusta. Kyselyn tuloksista kerrotaan tarkemmin kohdassa 3.

Tarkastuksella ei pidetty vankivastaanottoa. Tarkastuksella keskusteltiin kuitenkin yhdeksän vangin kanssa heidän pyynnöstään. Keskusteluista on laadittu erilliset muistiot. Keskustelut ovat eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n 2 momentin nojalla luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot salassa pidettäviä muun muassa viranomaisien toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella. Joitakin keskusteluissa esiin nostettuja aiheita käsitellään jäljempänä anonymisti. Lisäksi vankien kanssa keskusteltiin osastoilla tarkastuksen aikana.

Tarkastuksella varattiin henkilökunnan edustajille ja virkamiehille mahdollisuus keskusteluun tarkastajien kanssa. Keskustelut ovat edellä mainitun sääntelyn perusteella luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot salassa pidettäviä. Joitakin keskusteluissa esiin nostettuja aiheita käsitellään jäljempänä anonyymisti.

Tarkastuksen lopuksi käytiin loppukeskustelu rikosseuraamuskeskuksen johtajan ja vankilan johdon kanssa. Keskustelussa tuotiin esille sekä vankilan toiminnassa havaittuja epäkohtia että myönteisiä havaintoja.

Tarkastuspöytäkirjan luonnos lähetettiin Helsingin vankilan yksikönpäällikölle ja Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikölle ja näille varattiin mahdollisuus antaa siihen kommenttinsa. Kommentit on huomioitu lopullisessa tarkastuspöytäkirjassa.

2 TARKASTUSHAVAINNOT

2.1 Tarkastushavainnot tiivistetysti

Tarkastuksen vakavin havainto liittyy vankilan merkittävään yliasutukseen ja sen erilaisiin vaikutuksiin. Yliasutuksen takia useita vankeja oli jouduttu asuttamaan liian pieniin sellitiloihin asuinosaistoilla ja matkaselleissä määräysten vastaisesti. Yliasutus oli johtanut myös siihen, että saapuvia vankeja joudutaan asuttamaan aivan liian pitkäksi aikaa matkaselleihin ja tulo-osastolle ennen asuinosaistolle siirtämistä. Yliasutuksen takia saapuvia vankeja on jouduttu väliaikaisesti asuttamaan myös sumppuihin ja eristysselleihin, jotka eivät olosuhteiltaan sovellu edes hyvin lyhytaikaiseen asuttamiseen.

Vankilan valvontahenkilökunnan määrä on liian pieni vankien lakisääteisten toimintojen toteuttamiseen, ja vartijoiden yksintyöskentely on pääsääntönä lähes kaikilla asuinosaistoilla. Yksittäisiä asuinosaiston toimintoja joudutaan peruuttamaan varsin paljon liian vähäisen valvontahenkilökunnan määrän takia, mutta varsinaiset osastojen sulkuutilat on vankilassa onnistuttu välttämään.

Sellien ulkopuolista aikaa ja mielekästä toimintaa sen aikana oli liian vähän monilla asuinosaistoilla. Osassa asuinosaistoja, joita pidetään toimintaan sijoitettavien vankien osastoina, vangeille ei ole ollut toimintaa tarjolla pitkään aikaan.

Asiakasarviointiyksiköltä kestää aivan liian kauan laatia tulo-osastolle sijoitettujen vankien rangaistusajan suunnitelmia, ja tilanne on merkittävästi huonontunut edellisen vuonna 2018 tehdyn tarkastuksen jälkeen. Rangaistusajan suunnitelmien laatimisen kesto on pidentynyt keskimäärin neljään kuukauteen edellisen tarkastuksen yhdestä kuukaudesta.

Tämän takia vangit joutuvat olemaan sijoitettuna tulo-osastolle aikaisempaa pitempiä aikoja toimeettomina selleissään odottamassa ainoastaan suunnitelman laatimisen valmistumista. Rangaistusajan suunnitelmien laatimisen pitkä kesto vie pohjaa pois vankeuden täytäntöönpanon tavoitteilta.

Toisaalta Helsingin vankilan ja muiden vankiloiden yliasutus tarkoittaa sitä, että rangaistusajan suunnitelman laatiminen ja sijoitusvankilan varmistuminen ei tarkoita sitä, että sen jälkeen vanki sijoitettaisiin heti kyseiseen paikkaan. Rangaistusajan suunnitelman valmistumisen jälkeenkin vanki voi joutua olemaan tulo-osastolla vielä pitkän aikaa ennen kuin sijoitusvankilassa vapautuu tilaa vangin siirtämiseen tai asuttamiseen sinne.

Vastaanotto-osaston toiminnassa on havaittu vakavia puutteita eri asioissa. Vankien mahdollisuudet saada vastaanotossa olevaa tavaraa tai vaihtaa hallussaan olevat tavarat toisiin vaikuttivat huonoilta, kuten myös heidän mahdollisuutensa päästä itse tarvittaessa käymään vastaanotossa. Vankien mahdollisuudet vastaanottaa tavaroita vankilan ulkopuolelta ja luovuttaa niitä sinne vaikuttavat myös epäselviltä ja huonoilta. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen mukaan vaikuttaa siltä, että edellä mainituissa asioissa vastaanoton henkilökunnalla ei myöskään ole yhdenmukaista toimintatapaa. Merkittävänä syynä ongelmiin näyttää olevan se, että vastaanoton henkilökunta ei voi keskittyä ensisijaisesti vastaanoton työtehtävien hoitamiseen, vaan he näiden tehtävien ohella joutuvat hoitamaan varsin paljon myös muita kiireellisiä työtehtäviä.

Vankien perehdyttämisessä vankilan olosuhteisiin on ongelmia sekä vastaanotossa että asuinosaistoilla, eikä asuinosaistoilla ole yhdenmukaista toimintatapaa asiassa. Myös vastuuvirkamiesjärjestelmän toiminnassa on puutteita.

Myönteisenä asiana tarkastuksella huomioitiin se, että edellä todetusta huolimatta vankilan ilmapiiri vaikutti yleisellä tasolla rauhalliselta ja vankien ja henkilökunnan väliset suhteet vaikuttivat toimivilta ja olevan kunnossa. Edellisen tarkastuksen jälkeen vankien mahdollisuudet soittaa puheluita muiden keskustelua kuulematta olivat parantuneet, kun osastoille oli hankittu puhelinkoppeja. Puhelinkoppeja oli tilattuna lisää myös osastoille, joista ne vielä puuttuvat. Vangeilla oli nyt myös hyvä mahdollisuus seurata ilmaisia ulkomaalaisia televisiokanavia sellissään. Asuinosaistoille oli hankittu lukollisia ilmoitustauluja, jolloin tiedotteita ei ole mahdollista poistaa muuten kuin henkilökunnan toimesta.

2.1.1 Vankilan yliasutus

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen vangin asumisesta ja perushuollosta (4/004/2022), jossa todetaan vankipaikoista ja asuinhuoneen koosta seuraavaa.

Rikosseuraamuslaitos vahvistaa vankiloiden vankipaikkojen määrän. Vankipaikan tulee täyttää seuraavat vähimmäisvaatimukset:

Yhden hengen asuinhuoneen pinta-ala on vähintään 7 m² ja useamman vangin huoneessa on oltava tilaa vähintään 5,5 m² vankia kohti. Wc-tilaa ei lasketa mukaan pinta-alaan. Asuinhuoneen muoto on otettava huomioon, kun määritellään sen soveltuvuutta useammalle vangille. Asuinhuoneen ikkunan pinta-ala on vähintään 10 % lattian pinta-alasta.

Jos vankilaan joudutaan majoittamaan enemmän vankeja kuin siinä on vähimmäisvaatimukset täyttäviä vankipaikkoja, on kyseessä yliasutustilanne. Tällöin asuinhuoneen ilmanvaihtoa tulee voida lisätä todellista vankimäärää vastaavaksi.

Vankilassa on virallisesti 309 vankipaikkaa ja tarkastusajankohtana (8.10.2024) paikalla oli 358 vankia, eli ylipaikoilla oli 49 vankia. Seuraavina tarkastuspäivinä paikalla olevien vankien määrät olivat 354 ja 352. Vankila on pitkään ollut merkittävästi yliasutettuna ja nyt sen käyttöaste oli noin 115 %. Tavoitteena vankiloilla on 90 % käyttöaste, joka mahdollistaa turvalliseksi katsotun toiminnan. Tällöin vankilalla on mahdollisuus tehdä vankilan turvallisuuden edellyttämiä muutoksia muun muassa vankien osastosijoituksiin.

Rikosseuraamuslaitos ja sen vankilat joutuvat ottamaan vastaan sinne passitetut vangit, ja viranomaisella on vain erittäin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa asiaan. Rikosseuraamuslaitos voi itse lähinnä vaikuttaa vain siihen, mihin vankiloihin saapuvat vangit sijoitetaan. Vankeuslain 2 luvun 1 §:n mukaan vankiluvun tasoittamiseksi ja rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi oikeusministeriön asetuksella voidaan säätää, että vankilat eivät ota tiettyinä ajanjaksona vastaan sellaisia rangaistukseen tuomittuja, joilla on suoritettavanaan enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus. Täytäntöönpanon alkaminen ei kuitenkaan tästä syystä saa siirtyä yli kahdeksaa kuukautta siitä, kun tuomio tuli täytäntöönpanokelpoiseksi. Tällaista asetusta ei ole annettu, eikä se muutenkaan ratkaisisi yliasutusongelmaa.

Tarkastuksella saatujen tietojen ja tehtyjen huomioiden perusteella saapuvia vankeja joudutaan väliaikaisesti sijoittamaan matkasellien lisäksi myös eristysselleihin (4 vankia) ja sumppuihin (5 vankia), joita ei voida käyttää asuintiloina. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vangit pyritään siirtämään näistä tiloista eteenpäin jo samana päivänä, mutta aina se ei ole mahdollista. Tarkastuksella niin ikään saadun tiedon mukaan kyseiset tilat joudutaan ottamaan vankien majoituskäyttöön silloin, kun paikalla olevien vankien määrä on yli 340. Henkilökunnalta tarkastuksella saadun tiedon mukaan äskettäin vanki oli ollut kolme vuorokautta sumppuun asutettuna. Kuten jäljempänä kohdasta 2.1.3 ilmenee, vankeja joudutaan asuttamaan matkaselleihin aivan liian pitkiksi ajoiksi.

Vankilan yliasutus vaikuttaa myös siihen, että vankeja ei pystytä sijoittamaan heille parhaiten soveltuville asuinosaistoille, vaan he joutuvat odottamaan tilan vapautumista sieltä pitkiäkin aikoja myös tulo-osastolla, kuten kohdassa 2.1.7 ilmenee.

Vankien sijoittamista vaikeuttaa myös se, että vankipaikoista 20 on nuorille vankeusvangeille ja tutkintavangeille ja 10 paikkaa alaikäisille vankeusvangeille ja tutkintavangeille. Vankila ei pidä myöskään tarkoituksenmukaisena kahden alaikäisen asuttamista yhteen selliin.

Vankilaa pyydettiin toimittamaan selvitys siitä, mitkä olivat ne sellit, joihin on sijoitettu enemmän vankeja kuin virallisesti määriteltujen vankipaikkojen mukaan niihin voidaan sijoittaa. Selvityksen mukaan 17 vankia oli sijoitettuna tiloihin, jotka eivät täytä Rikosseuraamuslaitoksen määräystä asuinhuoneen koosta.

Saadun selvityksen mukaan sakkovankiosastolla B21 oli viiteen selliin (202, 204, 205, 206 ja 208) ja sakkovankiosastolla B22 kahdeksaan selliin (211–218) sijoitettuna kaksi vankia, vaikka sellit olivat niiden koon puolesta soveltuvia vain yhdelle. Selvityksen mukaan osastojen sellien huonealat ovat 8,80–9,70 neliometriä sisältäen myös WC-tilan. Sakkovankiosastojen sellit ovat siten selvästi pienemmät kuin kahden hengen sellin koolta vaaditaan. Sakkovankien rangaistusajat ovat kaikkein lyhyimpiä, joten tältä kannalta on osaltaan ymmärrettävää, että ylipaikalla olevat vangit sijoitetaan tilanpuutteen takia ensin kyseisille osastoille.

Matkaselliosastolle A1 oli kolmeen selliin (104, 144 ja 146) sijoitettuna kaksi vankia, vaikka selvityksen mukaan sellit olivat niiden koon puolesta soveltuvia vain yhdelle. Selvityksen mukaan sellien huonealat olivat 10,60–12,10 neliometriä. Yhteensä (107) oli tarkastuksen aikaan sijoitettuna kolme vankia, vaikka se oli tarkoitettu kahdelle vangille. Sellin huoneala on 11,80 neliometriä.

Vankilan mukaan, mikäli paikalla olevien vankien määrä on 328–340, aikuisten miesvankien asuttaminen tulee kyseeseen edellä mainittuihin tiloihin osastoilla B21, B22 ja A1. Vastaavasti, mikäli paikalla olevien vankien määrä on yli 340, myös eristysosasto ja sumpputilat täytyy ottaa aikuisten vankien majoituskäyttöön.

Vankilassa on ryhdytty toimenpiteisiin tilapäisten vankipaikkojen perustamiseksi lyhytaikaisvankien osastoille C31, C32, C41 ja C42 niin, että jokaiselle osastoista lisätään kaksi tilapäistä vankipaikkaa sellaisiin asuinselleihin, joiden pinta-ala on vähintään 5,5 neliometriä yhtä vankia kohden. Vankilan mukaan tätä kautta sillä tulee olemaan mahdollisuus purkaa epätarkoituksenmukaisia asumisjärjestelyitä ainakin matkaselliosaston A1 osalta.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan edellä mainittuja muutoksia on jo tehty ja osastoille on lisätty yhteensä kymmenen tilapäistä vankipaikkaa ja tilapäisten vankipaikkojen määrää tullaan osastoilla lisäämään myös jatkossa.

Kuten edellä on todettu, vankilan on otettava vastaan sinne sijoitettavat vangit eikä sillä ole harkintavaltaa asiassa. Vankilassa on myös ryhdytty toimenpiteisiin tilapäisten vankipaikkojen lisäämiseksi sellaisille osastoille, joissa sellien pinta-ala sen mahdollistaa. Yliasutuksen osalta vankilan toimintamahdollisuudet ovat erittäin rajalliset.

Rikosseuraamuslaitoksen vankilukuilmoituksen (16.10.2024) mukaan suljetuissa vankiloissa on selvästi vähemmän miesvankipaikkoja (1 836) kuin paikalla on vankeja (2 000) ja yliasutusongelma koskee lähes kaikkia suljettuja vankiloita. Tämän takia asiassa ei ole nähty syytä selvittää asiakasarviointiyksikön toimintaa vankien Helsingin vankilaan sijoittamisessa.

Yliasutusongelma ei siten koske ainoastaan Helsingin vankilaa ja vankien sijoittamista sen sisällä, vaan se vaikeuttaa merkittävästi myös vankien siirtämistä sieltä toisiin vankiloihin, kuten ilmenee kohdasta 2.1.7.

Vankeuslaki perustuu vankien vaiheittaiseen vapauttamiseen suljetusta avoimempiin olosuhteisiin ja rangaistusajan suunnitelman etenemiseen. Vankiloiden yliasutus ei vaikeuta ainoastaan vankien siirtämistä vankilan sisällä vaan myös vankiloiden välillä. Vankiloiden yliasutus tarkoittaa sitä, että vankeuslain mukaisten tavoitteiden toteuttaminen vähintäänkin vaikenee merkittävästi.

Perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Rikosseuraamuslaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. Oikeusministeriön tehtävä on huolehtia siitä, että Rikosseuraamuslaitos saa riittävät resurssit sille määrättyjen tehtäviensä hoitamiseen. Oikeusministeriön tietoon saatetaan edellä mainitut huomiot Helsingin vankilan vakavasta yliasutustilanteesta.

2.1.2 Valvontahenkilöstöresurssit ja toimintojen peruuttaminen

Tarkastushavaintojen perusteella valvontahenkilökunnan määrä on liian vähäinen suhteessa heille kuuluviin tehtäviin ja vankien määrään. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen, henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen ja henkilökunnalle tehdyn kyselyn perusteella on selvää, että vartijoiden yksintyöskentely asuinosaistoilla on erittäin yleistä ja sitä voidaan sanoa selväksi pääsäännöksi. Tarkastuksella tehtyjen havaintojen mukaan yleisesti yksi vartija oli vartijankopissa valvomassa saman kerroksen molempia asuinosaistoja.

Vankilan mukaan vuoden 2023 alusta valvonnan resursseja on merkittävästi karsittu ja henkilökunnalle jää käytännössä varsin vähän aikaa vankien kohtaamiseen osastolla. Henkilöstön vähäisyys näkyy myös konkreettisenä turvallisuustekijänä, joka ilmenee yksintyöskentelynä. Vankilan mukaan ajoittain tilanne on ollut sellainen, että yksi vartija avaa koko osaston, jossa on kolme kerrosta ja yli 60 vankia. Valvontahenkilöstön vähäisiä voimavaroja vie vankien kuljettaminen laitoksen ulkopuolelle. Oikeudenistunnot ja terveydenhuollon kuljetukset vievät henkilöstöä osastoilta, koska vankilalla ei ole mahdollisuutta asettaa erikseen vankien kuljetuksista vastuussa olevaa henkilöstöä.

Ongelmana ei ole ainoastaan vartijan virkojen määrä vaan se, että vankilalla ei ole rahaa vartijavirkojen täyttämiseen. Vankilan virkakehyksen mukaan laitoksessa on 107 vartijan virkaa, mutta vankilan henkilöstömäärärahakehyksen takia tosiasiallisesti vartijoita on 104. Kyseisen kehyksen puitteissa vankila joutuu jo työvuorojen suunnitteluvaiheessa lähtemään siitä, että se pystyy käyttämään päiväsaikaan ainoastaan 75 % siitä vartijoiden määrästä, joka olisi tarpeen kaikkien vankilan toimintojen asianmukaisesti toteuttamiseksi.

Työvuoroja on muutettu siten, että vartijat tekevät 11 tunnin päivävuoroja. Tällä on pystytty lisäämään päiväaikaan paikalla olevien vartijoiden määrää ja mahdollistettu toimintojen ylläpitäminen nykyisellä tasolla.

Henkilöstölle tehtyyn kyselyyn vastanneiden vartijoiden lisäksi myös muista henkilöstöryhmistä (erityishenkilöstö ja johto) vastanneet olivat samaa mieltä siitä, että valvontahenkilökuntaa on liian vähän päiväaikaan ja viikonloppuisin. Kyselyyn vastaajista valtaosa katsoi, että yksintyöskentelyä oli liian paljon ja että se on turvallisuusriski.

Yksikönpäällikön mukaan tavoitteena on, että päivisin olisi paikalla 42 vartijaa. Tarkastuspäivänä (8.10.2024) paikalla oli 35 vartijaa seitsemän ollessa sairauslomalla. Kyseisenä päivänä vankilalla oli tiedossa kolme saattovartiointia vankilan ulkopuolelle.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankilassa on jouduttu peruuttamaan yksittäisten asuinosausten toimintoja varsin paljon vartijoiden vähäisen määrän takia, mutta vankilassa ei ole kuitenkaan jouduttu tekemään laajempia osastojen sulkupäätöksiä. Näissä tilanteissa on lähdetty siitä, että viimeksi peruutetaan sellaisia toimintoja, jotka liittyvät työtoimintaan tai opiskeluun. Vankilassa oli tehty henkilöstövajauksen takia 95 päätöstä toimintojen peruuttamisesta ajalla 1.1.–19.8.2024. Saadun tiedon mukaan yksikönpäällikkö päättää aina siitä, mikä toiminta peruutetaan.

Vankikyselyyn vastanneista alle 10 % ilmoitti, että toimintoja oli peruttu useammin kuin kerran viikossa ja saman verran ilmoitti, että toimintoja oli peruttu noin kerran viikossa. Noin 20 % vastaajista ilmoitti, että toimintoja peruttiin harvoin, ei edes kerran kuukaudessa, ja saman verran ilmoitti myös, että peruutuksia oli noin 1–2 kertaa kuukaudessa.

Tarkastuksella saatujen tietojen ja vankikyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että toimintojen peruuttamisista merkittävä osa kohdistuu A3-osastolle, joka muutenkin on erittäin suljettu osasto. Apulaisoikeusasiamies piti perusteltuna, että toimintoja peruutettaessa kiinnitettäisiin huomiota siihen, että ne eivät liian usein kohdistuisi vain tiettyihin asuinosa-astoihin.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että vangeille kerrotaan toimintojen peruuttamisen syy. Lähes puolet (56/128) kyselyyn vastanneista vangeista ilmoitti, että heille ei ollut tiedotettu peruuttamisen syytä.

2.1.3 Matkaselliin asuttaminen

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen vangin asumisesta ja perushuollosta (4/004/2022), jossa todetaan matkaselliosastolle asuttamisesta seuraavaa.

Matkasellit eivät voi laadultaan tai olosuhteiltaan poiketa tavanomaiselle sellille asetettavista vaatimuksista. Matkasellissä asuminen voi tulla kyseeseen ainoastaan, jos se on välttämätöntä esimerkiksi vankilaan saapumisen, sieltä pois siirtymisen, tilapäisen siirtämisen tai muun vastaavan lyhytaikaisen syyn vuoksi (esimerkiksi oikeudenkäynti tai tapaamisen järjestäminen). Tällöinkin asumisen on oltava mahdollisimman lyhytkestoinen toimenpide.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa on katsottu, että matkasellit eivät olosuhteiltaan ja toiminnoiltaan sovellu vankien pidempiaikaiseen asuttamiseen.

Vankilalta saadun tiedon mukaan vankien matkasellissä asuttamisen ajat ovat liian pitkät. Vangit ovat siellä kahdesta päivästä neljään viikkoon ja keskimääräinen aika on yhdeksän päivää. Vankikyselyyn vastanneista vangeista yli 40 % kertoi olleensa matkasellissä yli viikon.

Tarkastuksella käytiin sellissä (selli 107), johon oli kahteen kerrossänkyyn asutettuna neljä vankia. Sellin koko oli noin 11 neliometriä, joten selliin olisi saanut asuttaa korkeintaan kaksi vankia. Vangit olivat asuneet sellissä useita päiviä, yksi vanki yli kaksi viikkoa. Sellin ilma oli erittäin huono ja ilmanvaihto selvästi riittämätön. Rikosseuraamuslaitoksen vankien asumista ja perushuoltoa koskevan määräyksen (4/004/2022) mukaan yliasutustilanteessa asuinhuoneen ilmanvaihtoa tulee voida lisätä todellista vankimäärää vastaavaksi.

Edellä mainitussa sellissä ei ollut kahvinkeitintä eivätkä vangit saaneet muutoinkaan kuumaa vettä kahvin keittämiseen. Vangit tekivät kahvia laittamalla muovipulloon ensin kahvinpuruja ja sitten kuumaa vettä wc:n hanasta, minkä jälkeen muovipullo jätettiin valuvan kuuman veden alle valmistumaan. Ohessa kuva kyseisestä sellistä ja muovipullost. Todettakoon, että Leijona Cateringin tarjoamaan vankien aamiaiseen kuuluu kahvi vain viikonloppuisin.

Mahdollisuus kahvin juomiseen on monelle tärkeä asia ja sitä myös juodaan useampi kupillinen päivässä. Vankiloiden matkasellien varustukseen kuuluu yleensä kahvinkeitin. Ottaen huomioon vielä Helsingin vankilan matkaselliin sijoittamisen pitkät ajat olisi perusteltua, että vangeilla olisi mahdollisuus kahvin keittämiseen. Edellä mainitut huomiot saatiin vankilan johdon tietoon ja vankilassa ryhdyttiin toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan tammikuun 2025 loppuun mennessä matkaselliosaston jokaiseen selliin tullaan sijoittamaan vankilan hankkima kahvinkeitin sellien pysyväksi varusteeksi.

Myönteisenä seikkana kiinnitettiin huomiota siihen, että matkaselliin sijoitettujen vankien ruokailut oli järjestetty ruokalassa.

2.1.4 Tutkintavankien osastolle sijoittaminen

Tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:n 1–3 momenteissa säädetään vankilassa sijoittamisesta seuraavaa.

Tutkintavanki on sijoitettava eri vankilaan tai eri osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Erilleen sijoittamisesta voidaan kuitenkin poiketa, jos tutkintavanki toimintoihin osallistumista varten sitä pyytää taikka jos poikkeaminen on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkintavanki voidaan omasta pyynnöstään sijoittaa asumaan myös 2 a §:ssä tarkoitetulle sopimusosastolle. Muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki saadaan tutkintavangin suostumuksella sijoittaa samalle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit, jollei sijoittaminen vaaranna tutkintavankeuden tarkoitusta.

Alle 18-vuotias tutkintavanki on pidettävä erillään aikuisista tutkintavangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi.

Tutkintavankeuden aikana 18 vuotta täyttänyt tutkintavanki voidaan edelleen pitää erillään muista aikuisista tutkintavangeista, jos se on perusteltua hänen olosuhteensa huomioon ottaen. Häntä voidaan pitää samoissa tiloissa alle 18-vuotiaan tutkintavangin kanssa vain, jollei tämä ole alle 18-vuotiaan tutkintavangin edun vastaista.

Tutkintavangit on siten lähtökohtaisesti sijoitettava erilleen vankeusvangeista, ja heidät voidaan vain laissa säädettyjen edellytysten täytyessä sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa.

Mikäli osastolle on sijoitettu asumaan yksikin vankeusvanki, tutkintavangin kyseiselle osastolle sijoittaminen on mahdollista vain edellä mainittujen edellytysten täytyessä.

Tutkintavangin, joka samalla suorittaa vankeusrangaistusta tai sakon muuntorangaistusta, osastolle sijoittamiseen sovelletaan vankeuslakia, ellei hänelle ole asetettu pakkokeinolain mukaisia yhteydenpitorajoituksia.

Tarkastuksella saatujen tietojen mukaan vankilassa oli vain vähän tutkintavankeja. Tarkastuksen ajankohtana (8.10.2024) vankilassa oli 15 tutkintavankia. Vankilassa oli tutkintavankiosasto nuorille miehille (E32), eli 18–20-vuotiaille nuorille, mutta ei muita varsinaisia tutkintavankiosastoja, ellei oteta huomioon alaikäisten tutkintavankien osastoa (E12), joka ei ollut tämän tarkastuksen kohteena. Tarkastuksella selvisi kuitenkin, että alaikäisten tutkintavankien osastolle oli sijoitettuna täysi-ikäisiä rangaistusta suorittavia vankeja. Tätä arvioidaan erillisessä pöytäkirjassa (EOAK/4527/2024), joka käsittelee laajemminkin alaikäisten vankien ja tutkintavankien tilannetta Helsingin vankilassa.

Vankilaa pyydettiin jälkikäteen toimittamaan selvitys siitä, mille osastoille oli sijoitettu tutkintavankeja, sekä sijoittamisen peruste. Selvityksen aikaan (11.10.2024) tutkintavankeja oli yhteensä 12 ja heitä oli sijoitettuna osastoilla A3, B11, B32, C11, C32, E21, E22, E31 ja E32. Selvityksen mukaan kaikki tutkintavangit olivat muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottavia tutkintavankeja ja he olivat antaneet suostumuksensa sijoittamiseen samalle osastolle vankeusvankien kanssa.

Tutkintavankien osasto on nimensä mukaisesti tarkoitettu tutkintavangeille. Vankeuslain 15 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestyssääntö, joka sisältää tarkempia määräyksiä muun muassa vankilan osastoista. Helsingin vankilan järjestyssäännön mukaan asuinosasto E32 on nuorten miesten tutkintavankiosasto. Nuorista rikoksentekeijöistä annetussa laissa nuorella rikoksentekeijällä tarkoitetaan henkilöä, joka tehdessään rangaistavan teon on ollut viisitoista mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttänyt. Osasto on siten tarkoitettu 18–20-vuotiaille tutkintavangeille. Myös tutkintavankeuslain 1 luvun 5 §:n 3 momentin mukaan alle 21-vuotiaina rikoksensa tehneiden nuorten tutkintavankeutta toimeenpantaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vangin iästä ja kehitysvaiheesta johtuviin tarpeisiin. Osasto 18–20-vuotiaille tutkintavangeille on perustettu / veloitettu perustamaan Helsingin vankilaan Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtajan päätöksellä.

Osaston E32 osalta kiinnitettiin huomiota siihen, että osastolle oli tilanpuutteen takia sijoitettuna kuusi yli 20-vuotiasta vankeusvankia sekä myös yksi yli 20-vuotias tutkintavanki. Osastolle oli sijoitettuna ainoastaan kaksi alle 20-vuotiasta tutkintavankia, joille osasto on alun perin tarkoitettu.

Tutkintavankeuslaki ei suoraan sinällään estä 18–20-vuotiaiden tutkintavankien sijoittamista samalle osastolle sitä vanhempien tutkintavankien tai vankeusvankien kanssa. Heidän sijoittamisensa E32-osastolle on kuitenkin vastoin sitä, mitä järjestyssäännössä on todettu siitä, keitä vankeja osastolle tulisi sijoittaa, sekä lainsäädännössä olevaa ajatusta erityisen huomion kiinnittämisestä ikään ja kehitysvaiheeseen.

Tutkintavankien lainmukainen sijoittaminen Helsingin vankilassa on ilmeisen vaikeaa, jos kyse ei ole muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottavasta tutkintavangista, joka on antanut suostumuksen sijoittamiselleen samalle osastolle vankeusvankien kanssa.

Tutkintavankien osastolle sijoittaminen ei anna aihetta muuhun, kuin että vankilan huomiota kiinnitetään edellä todettuun osastolle E32 sijoitettavien vankien iästä.

2.1.5 Vastaanotto-osaston toiminta vankien omaisuuden vastaanottamisessa ja haltuun antamisessa

Vankeuslain 9 luvun 1 §:n mukaan vanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta, ellei vankilalla ole pykälän mukaisia perusteita niiden haltuun antamisen epäämiseen.

Vankeuslain 7 luvun 2 §:n mukaan suljetussa vankilassa vangit saavat käyttää omia vaatteita. Oman vaateen haltuun antaminen voidaan evätä, jos vaatteesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle tai jos vaateen käyttäminen voi vaikeuttaa vangin tunnistamista. Lisäksi oman vaateen haltuun antaminen edellyttää, että vaate on hyvässä kunnossa ja että se pystytään luotettavasti tarkastamaan sitä vahingoittamatta. Vangin haltuun annettavien vaatteiden määrää voidaan rajoittaa asuintilojen tarkastettavuuteen, paloturvallisuuteen ja säilytystilojen vähäisyyteen liittyvistä syistä.

Vankeuslain 13 luvun 12 §:n mukaan tapaamisen yhteydessä vankilassa voidaan ottaa vastaan vähäinen määrä sellaisia tavaroita tai esineitä, joiden hallussapito vankilassa on 9 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentin mukaan sallittu. Tarkempia määräyksiä vastaanotettavasta omaisuudesta ja sen määrästä sekä menettelytavasta tavaroita vastaanottaessa annetaan 15 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa vankilan järjestyssäännössä.

Helsingin vankilan järjestyssäännössä (24.9.2024) todetaan tavaroiden vastaanottamisesta tapaamisen yhteydessä seuraavaa.

Vanki voi ottaa vastaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen luvalla tapaamisen yhteydessä, ei kuitenkaan tapaamistilanteessa, vähäisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Vähäinen määrä on noin yksi normaalikokoinen muovikassillinen (30 litraa) tavaraa.

Vastaanotettavan omaisuuden laatua ja määrää arvioidessa otetaan huomioon järjestyssäännön Omaisuuden hallussapito –kohdassa (10 §) mainitut hallussapitomääräykset sekä säilytystilojen rajallisuus. Aikakausi- ja sanomalehdet on jätettävä ennen tapaamista tapaajia vastaanottavalle vankilan virkamiehelle. Muut vangille tulevat tavarat on jätettävä ennen tapaamista tapaajia vastaanottavan vankilan virkamiehen osoittamaan paikkaan.

Vankeuslain mukaan vangilla on oikeus omien tavaroiden ja vaatteiden hallussapitoon ja käyttämiseen. Tämä tarkoittaa ja edellyttää sitä, että vangilla on myös tosiasiallinen mahdollisuus saada vankilassa vastaanotettua ja käyttöönsä näitä esineitä. Vangilla on myös muutoksenhakuoikeus päätöksestä, jos hänen haltuunsa ei anneta haluamaansa omaisuutta tai vaatetta, ja hän voi saattaa asian viime kädessä hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Tämäkin edellyttää sitä, että vangille on ensin mahdollista toimittaa vankilaan kyseinen esine.

Vangin on siten saatava vastaanottaa vaatteita vankilaan, koska vankilalla on velvollisuus toteuttaa vangin oikeus käyttää omia vaatteita. Vangille on mahdollista toimittaa vaatteita lähinnä tapaamisen yhteydessä tai postitse. Säännösten lähtökohtana ja tarkoituksena on siten se, että tapaaja voi tapaamisen yhteydessä tuoda vangille vähäisen määrän tämän tarvitsemia ja pyytämiä tavaroita, kuten omia vaatteita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on katsottu, että vangin tulisi saada vastaanotossa oleva tavaransa viikon sisällä, jos siihen on tarve, ja tarvittaessa vielä tätä nopeamminkin – esimerkiksi vaatteet, jos säätilassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Tämä ei tarkoita, että vangin tulisi voida asioida vastaanotto-osastolla henkilökohtaisesti viikoittain, vaan omaisuutta voi saada, luovuttaa ja vaihtaa myös muulla tavoin esimerkiksi vastaanottoon lähetetyin kirjallisin pyynnöin. Tarvittaessa, jollei asiaa ole mahdollista hoitaa muutoin, on vangin päästävä myös itse asioimaan vastaanotossa kohtuullisessa ajassa, esimerkiksi vankilan säilytettävänä olevan omaisuuden tarkistamiseksi.

Helsingin vankilaan marraskuussa 2018 tehdyllä edellisellä tarkastuksella vangit kertoivat ongelmista tavaroidensa haltuun saamisessa ja vastaanottoon pääsyssä. Tarkastuspöytäkirjassa pidettiin perusteltuna, että vankilan johto selvittää, millainen tilanne ja toimintakäytäntö on tavaroiden haltuun saamisessa ja millaiset ovat vankien tosiasialliset mahdollisuudet päästä vastaanottoon tavaroita vaihtamaan. Mikäli vastaanoton toiminnassa havaitaan ongelmia, vankilaa pyydettiin ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi.

Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikkö suoritti tarkastuksen Helsingin vankilaan marraskuussa 2023. Sen tarkastushavaintojen perusteella suurimmat puutteet vastaanoton toiminnassa liittyivät siihen, että vangit pääsevät asioimaan siellä suhteellisen harvoin. Vastaanotto-osaston rikosseuraamusesimiehen kertoman perusteella vankilan asuinosaistoilla on mahdollista asioida vastaanotossa kerran kuukaudessa. Tarkastuspöytäkirjassa katsottiin, että vaikka osastojen kuukausittaiset vastaanottoajat toteutuisivatkin suunnitellusti, on viivettä joka tapauksessa pidettävä kohtuuttoman pitkänä.

Tällä kertaa ennen tarkastusta vankilaa pyydettiin toimittamaan etukäteismateriaalina selvitystä siitä, miten ja kuinka usein vangeilla on mahdollisuus saada tavaroitaan vastaanotosta ja miten vangeille on mahdollista toimittaa tai vankien ottaa vastaan tavaroita vankilan ulkopuolelta. Vankilan toimittamassa selvityksessä (27.9.2024) viitattiin vankilan tulo-oppaassa (20.9.2024) kohdissa 5.2, 5.3 ja 6.2. todettuun tavaroiden vastaanottamisesta ja toimittamisesta vankilan ulkopuolelta.

5.2 Tavaroiden toimittaminen vankilaan

Valvotun tapaamisen yhteydessä tapaajasi voi jättää sinulle vähäisen määrän Helsingin vankilan järjestyssäännön hallussapitomääräysten mukaisia tavaroita, esimerkiksi lehtiä, vaatteita ja henkilökohtaisia käyttöesineitä, mutta ei esimerkiksi elintarvikkeita tai tupakkatuotteita. Vähäinen määrä on noin yksi normaalikokoinen muovikassillinen (30 litraa) tavaraa. Tapaaja voi tuoda tapaamisen yhteydessä tavaroita vain sille vangille, jota hän tulee tapaamaan. Tapaajasi tuomat tavarat tarkastetaan vankilassa.

Tavarat tulee jättää vankilan henkilökunnan osoittamaan paikkaan vankilan pääportilla. Kun tapaaja jättää tavarat henkilökunnalle, liitetään niihin lähete. Läheteeseen kirjoitetaan 1) vangin nimi ja henkilönnumero, 2) tavaroiden tuojan nimi ja yhteystiedot ja 3) tavarantoimituksen sisältö eriteltyinä.

Mikäli sinulle ei ole mahdollista toimittaa tavaroita valvottujen tapaamisten yhteydessä, tavaroiden tuoja voi sopia toimituksen ajankohdasta ja muista asiaan liittyvistä käytänteistä vankilan vastaanotto-osaston henkilökunnan kanssa lähettämällä vastaanotto-osaston henkilökunnalle sähköpostia osoitteeseen vastaanotto.helsinki@om.fi. Tavaroina voidaan myös postittaa sinulle (katso oppaan kohta Kirjeet ja postilähetykset). Myös viimeksi mainituissa tilanteissa tavaroiden tulee olla sellaisia, joiden hallussapito on vankilassa sallittu. Tavaroina jätettäessä tapaamisaikojen ulkopuolellakin, niiden jättäjä täyttää yllä mainitun lähetteen.

Vastaanotto-osasto ilmoittaa sinulle kirjallisesti, mikäli sinulle toimitetaan tavaroita vankilaan.

Vankilan säilytystilat ovat rajalliset, joten kaikkea omaisuuttasi ei voida säilyttää vankilassa. Omaisuutesi, jota ei voida säilyttää vankilassa, lähetetään sinun kustannuksellasi osoittamaasi paikkaan.

5.3 Tavaroiden luovuttaminen poisvietäväksi

Voit toimittaa tavaroitasi tapaajalle poisvietäväksi ja voit myös lähettää tavaroita kustannuksellasi vankilan ulkopuolelle vastaanotto-osaston kautta (katso oppaan kohta Käytössä olevat tavarat). Huomioi, että voit luovuttaa tapaamisessa tavaraa vain sellaiselle tapaajalle, joka on tullut tapaamaan nimenomaisesti sinua.

6.2 Kirjeet ja postilähetykset

Huomioi, että sinulle lähetettävien postipakettien vastaanottajan osoitekenttään tulee merkitä tiedot seuraavassa järjestyksessä: 1. Helsingin vankila 2. sinun nimesi ja 3. osoitteeksi vankilan osoite (PL 40, 00581 Helsinki).

Näin varmistetaan, että pakettisi tulee perille. Vankilan henkilökunta ei nouda sinulle lähetettyjä paketteja postista, vaan posti toimittaa ne vankilaan.

Vankilan uusi ohjeistus tavaroiden vastaanottamisesta ja luovuttamisesta vaikuttaa sinällään melko selvältä ja asianmukaiselta. Vankilassa oli otettu käyttöön myös omat asiointilomakkeet vastaanotossa asiointia varten, minkä pitäisi selkeyttää toimintatapaa. Lomakkeessa on erikseen kohdat omaisuuden luovuttamista ja haltuun pyytämistä varten. Myönteisenä asiana on pidettävä myös vastaanoton omaa sähköpostiosoitetta, johon tavaroita vangille tuovat voivat ottaa yhteyttä tavaroiden tuomisesta sopiakseen. Todettakoon, että tavaroiden vastaanottamisen käytännöt muuttuivat 5.10.2024 lukien.

Asuinosastoilla oli uusi ilmoitus aikataulusta, eli asiointiviikosta, jolla osastoilta voidaan asioida vastaanotossa ei-akuuteissa tilanteissa. Sen mukaan asiointi oli mahdollista neljän viikon välein. Käytäntö tuli voimaan viikolla 41, jolloin myös tarkastus toimitettiin. Muutokset olivat siten varsin uusia, joten tarkastuksella ei vielä pystytty selvittämään muutosten toimivuutta eikä sitä, miten uudemmat ohjeistukset vastaanotoissa asioinnista tulevat käytännössä toimimaan.

Tarkastuksella vankien kertoman perusteella vaikutti siltä, että tavaroiden vastaanottamisessa ja luovuttamisessa on ollut paljon ongelmia, eikä ainakaan tarkastukseen mennessä olisi menetelty tulo-oppaan ohjeessa kerrotulla tavalla. Tarkastuksella haastateltiin muun muassa shortseihin pukeutunutta vankia, joka kertoi shortsien käytön syyksi sen, että vankila ei ollut suostunut ottamaan vastaan tapaajan hänelle tuomia pitkiä housuja. Vangin mukaan hänellä oli useita pareja shortseja, koska hän oli saapunut kesällä, mutta hänellä ei ollut käytössään mitään muita pitkiä housuja kuin laitoksen vankivaatetukseen kuuluvat college-housut.

Vankien kertoman mukaan vankilassa ei suostuta ottamaan vastaan tavaroita, jos vangilla on vankilassa jo hallussapito-ohjeen mukainen määrä kyseisiä vaatteita, mutta toisaalta vangeilla ei ole käytännössä mahdollisuutta luovuttaa tavaroitaan myöskään tapaajalle. Vankien kertoman mukaan uusien vaatteiden saaminen edellyttäisi sitä, että vanki pyytää hävittämään vastaavan määrän käytössä olevia vaatteitaan.

Tarkastuksella ei saatu selvää käsitystä siitä, millaiset mahdollisuudet vangeilla oli saada vastaanotossa olevaa tavaraa tai vaihtaa hallussaan olevat tavarat toisiin vastaanotossa oleviin tavaroihin. Vankien mahdollisuudet päästä itse käymään vastaanotossa esimerkiksi valitsemassa haluamiaan tavaroita tai tarkastamassa, mitä tavaroita siellä on, vaikuttivat erittäin huonoilta. Tavaroiden saaminen ja vaihtaminen oli ilmeisesti mahdollista lähinnä kirjallisilla pyynnöillä, mutta epäselväksi jäi, miten usein se käytännössä onnistui ja kuinka kauan menettely kestää. Vankien kertoman mukaan vastaanotosta oli mahdollista saada tavaraa lähinnä silloin, kun vanki on vastaanotossa muusta syystä käymässä, esimerkiksi poistumislupa tai valvomattoman tapaamiseen liittyen.

Vankila oli 11.4.2024 antanut ohjeistuksen vaatteiden hallussapitomääristä, jotka ovat seuraavat: Alushousut 6, sukat 6, paita 6, urheilushortsit 2, jalkineet 4, takki 2, housut 3, pyyhe 2. Edellä todetussa vastaanotossa asiointiin aikataulua koskevassa ilmoituksessa oli todettu, että mikäli vangilla on omaisuusluettelon mukaisesti hallussaan maksimimäärä vaatteita, hänelle ei voida tuoda lisää omaisuutta ennen kuin hallusta on poistettu tavaraa/vaatteita ja että tämä poistaminen tapahtuu narikka-asiointiviikolla.

Edellä mainittu ohjeistus on ongelmallinen valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 23 §:n suhteen, jossa on todettu, että mikäli hallussa pidettävän omaisuuden määrää rajoitetaan, vangille on annettava tilaisuus valita hallussaan pidettävät esineet. Omaisuuden vastaanottamista koskevat vankeuslain ja muutkin säännökset ovat osittain tulkinnanvaraiset tavaroiden kohtuullisen määrän ja tavaroiden säilytysmahdollisuuden osalta.

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella vankilan säilytystiloissa oli kuitenkin hyvin vapaata tilaa. Tarkastajista vaikutti siltä, että vankilassa ei välttämättä ole täysin selkeää ja yhtenäistä toimintatapaa erityisesti tapaajan tuomien vaatteiden vastaanottamisessa. Vaatteiden vastaanottamista koskevien toimintatapojen ja käytäntöjen pitäisi olla niin selvät, että vangit, tapaajat ja vankilan henkilökunta tietäisivät, miten tilanteessa on toimittava, ja että oikeus omaisuuden hallussapitoon, omien vaatteiden käyttöön ja mahdollisuus vaihtaa omaisuutta käytännössä myös toteutuvat.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vastaanotto-osaston ongelmat vankien tavaroiden vastaanottamisessa ja haltuun antamisessa johtuvat erityisesti siitä, että vastaanotto-osaston henkilökuntaa on liian vähän suhteessa toimipisteen kaikkiin tehtäviin. Vangin omaisuuteen liittyvien tehtävien lisäksi vastaanoton tehtäviin kuuluu vankilassa ja vankilan kautta kulkevan vankiliikenteen hoitaminen, mikä on Helsingin vankilassa poikkeuksellisen suurta ja vilkasta verrattuna muihin vankiloihin. Tällä liikenteellä tarkoitetaan yksiköstä siirtyvien vankien, yksikköön saapuvien vankien, vapautuvien vankien ja poistumisluvalla käyvien vankien asiointien sekä muiden kiireellisten asioiden hoitamista. Kiireettömät asiointit ovat vankilan tilanteesta tehtyjen havaintojen mukaan ruuhkautuneet henkilöstövajeen, vankilan yliasituksen sekä kasvaneen vankiliikenteen vuoksi.

Tarkastuksella saatujen tietojen mukaan vastaanoton tehtävien asianmukainen hoitaminen edellyttäisi sitä, että toimipisteen henkilöstömäärä olisi jatkuvasti neljä vartijaa ja rikosseuraamusesimies. Heidän tulisi voida keskittyä vain kyseisen toimipisteen työtehtävien hoitamiseen. Saadun tiedon mukaan vastaanoton vartijamäärä on säännönmukaisesti kuitenkin vain kolme tai jopa kaksi vartijaa, koska heitä joudutaan käyttämään myös muissa toiminnoissa ja työtehtävissä.

Aikaisemmissa selvityksissä vankila on esittänyt erilaisia ratkaisuja ja toimintamalleja vastaanotto-osaston tilanteen parantamiseksi.

Todettakoon, että edellisen vuonna 2018 tehdyn tarkastuksen jälkeen vankila ilmoitti luoneensa käytännön, jossa perjantai-iltapäivisin vastaanotto-osastolla palvellaan yhtä vankilan asunto-osastoa kerrallaan. Tämän odotettiin luovan säännöllisen mahdollisuuden käydä asioimassa vastaanotossa kerran kuussa. Tämän lisäksi vastaanotto-osaston toimintaa kehitettiin kokeilulla sijoittaa asiointipiste tilaan, jossa D- ja E-osaston vangeilla olisi mahdollisuus arkipäivisin lounaan yhteydessä tavata vastaanotto-osaston henkilökuntaa asioiden hoitamiseksi. Tällöin vapautuisi resurssia perjantai-iltapäivään muiden osastojen käytettäväksi.

Tämän jälkeen toimintatapaa muutettiin syyskuussa 2022 siten, että vastaanotto-osaston toiminnan pääpaino oli ympäri viikon tapahtuvien vankien asiointien toteuttamisessa. Toimintatapa jouduttiin lopettamaan kesäkuussa 2023 erityisesti vastaanoton henkilöstömäärän riittämättömyyden takia.

Tällä kertaa vankila on etukäteismateriaalina toimittanut suunnitelman vastaanoton toiminnan uudelleen organisoimiseksi, jolla pyritään takaamaan se, että jokainen vanki pääsisi asioimaan vastaanotossa säännöllisesti joka toinen viikko sunnuntaisin.

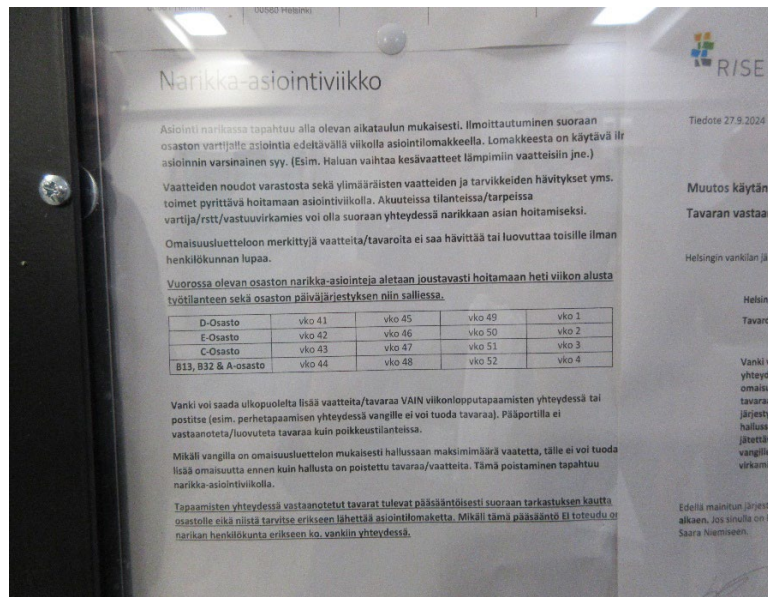
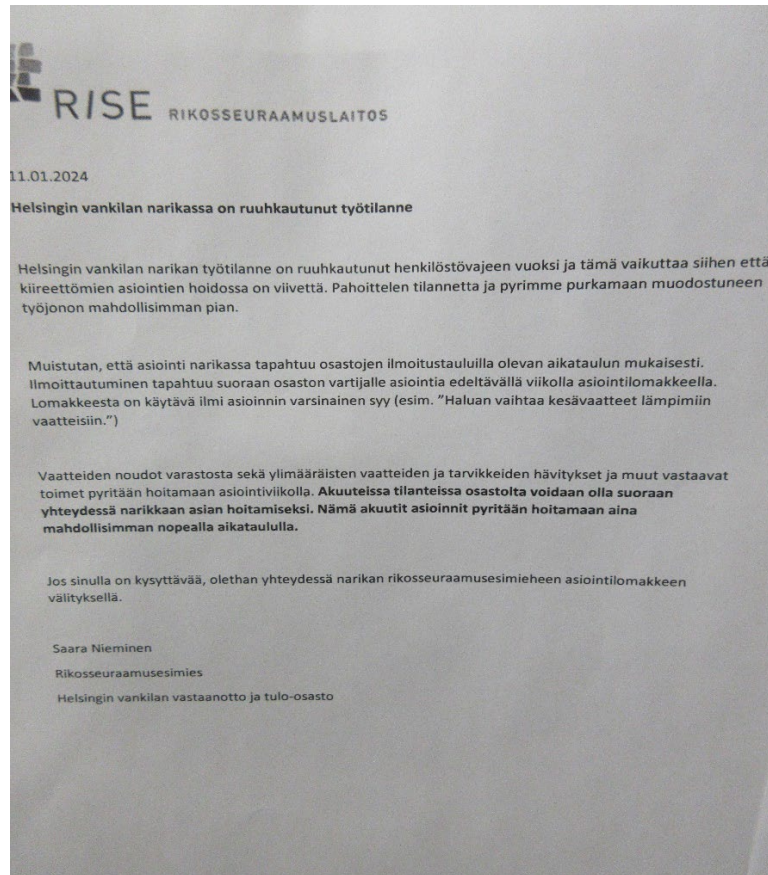
Suunnitelma perustuu vapautuvien henkilöstöresurssien siirtämiseen vastaanotto-osaston toimintaan, mikäli suljetuissa vankiloissa luovuttaisiin sunnuntain valvotuista tapaamisista. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa valmisteltaisiin tällaista muutosta. Oikeusasiamiehen kannanotoissa (esimerkiksi Dno 1246/2/10) on pidetty erittäin valitettavana sitä, että osassa suljettuja vankiloita on jo aiemmin vähennetty viikonlopun valvottuja tapaamisia viikonlopun molemmista päivistä vain yhteen päivään. Järjestelyä ei tuolloin kyseessä olleiden vankiloiden osalta voitu pitää lainvastaisena edellyttäen kuitenkin, että kaikilla olisi tosiallinen mahdollisuus tapaamisiin, tapaamisajoista joustettaisiin tarvittaessa ja vangit olisivat tietoisia tästä mahdollisuudesta. Helsingin vankilan osalta herää kysymys siitä, onko vankilalla mahdollisuudet järjestää valvottuja tapaamisia edellä todetulla tavalla viikonlopun aikana, jos tapaamisia järjestetään vain yhtenä päivänä.

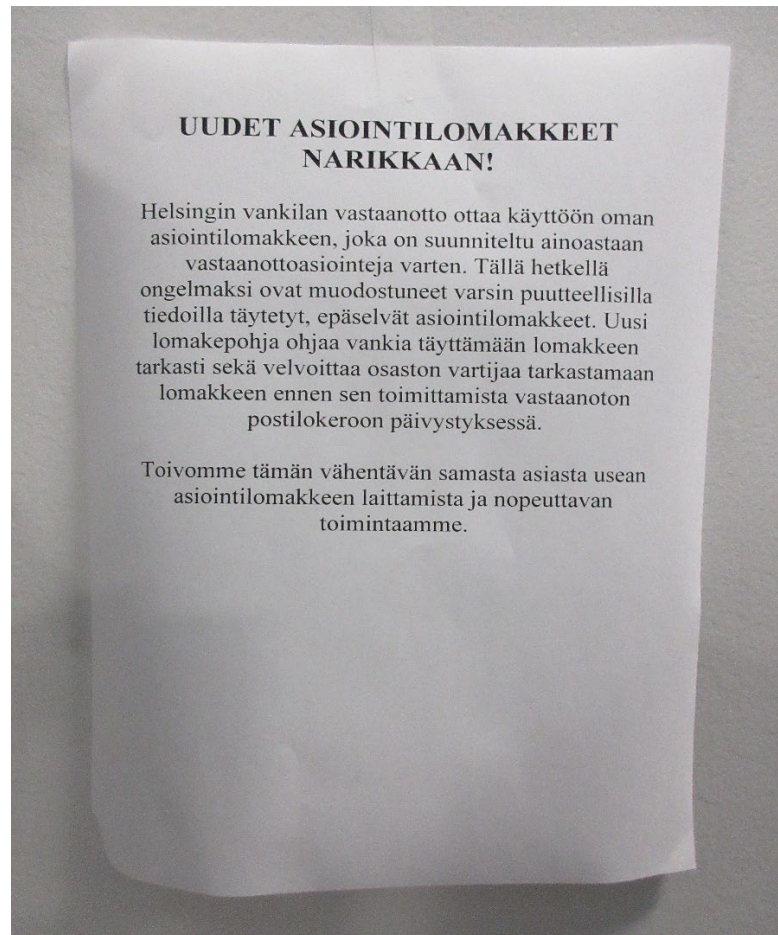
Oikeusasiamiehen tehtävä ei ole ottaa kantaa siihen, miten vankilan tulee käytännössä järjestää vangeille asiamukainen mahdollisuus tavaroiden haltuun saamiseen. Menettelyn järjestämisessä on kuitenkin oleellista se, että vastaanotto-osaston tehtäviä on hoitamassa riittävä määrä henkilökuntaa. Vankila pystyy ilmeisesti hoitamaan vastaanotto-osaston tehtävät asianmukaisesti vain, mikäli niitä hoitamassa on kokopäiväisesti koko vastaanoton henkilöstö eli neljä vartijaa ja rikosseuraamusesimies. Tämä tarkoittaa, että mikäli vastaanoton vartijoita käytetään joustovarana vankilan muissa tehtävissä, tämä väistämättä vaikuttaa vastaanoton varsinaisten tehtävien asianmukaiseen suorittamiseen. On aihetta otaksua, että mitä enemmän vastaanoton henkilöstöä käytetään muissa tehtävissä, sitä vähemmän heillä on vastaanoton tehtäviä mahdollista hoitaa. Eniten tämä näyttäisi vaikuttavan vankien omaisuuden haltuun antamiseen liittyviin vastaanoton tehtäviin, joiden suorittamisessa todennäköisesti jouduttaisiin joustamaan eniten.

Edellä aiemmilla tarkastuksilla ja viimeisimmässä tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella voitaneen todeta, että asia ei ole ilmeisesti ratkaistavissa muuten, kuin takaamalla vastaanoton henkilöstölle mahdollisuus keskittyä varsinaisten vastaanoton toimintaan liittyvien tehtävien hoitamiseen ja priorisoimalla vastaanoton tehtävien hoitamista välttämällä heidän käyttämistään muissa työtehtävissä.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa on tehty päätös sunnuntaitapaamisista luopumisesta vuoden 2025 alusta. Vankilan uuden ohjeistuksen mukaan 12.1.2025 lukien vastaanotto-osastossa asiointi tapahtuu siten, että vangeilla on mahdollisuus vastaanotossa asiointiin joka toinen viikko sunnuntaina. Vankilan mukaan muutokset ovat niin uusia, että niiden toimivuutta ei ole vielä mahdollista arvioida.

Vastaanotto-osaston toiminnasta vastaavan rikosseuraamusesimiehen työaika on muutettu myös siten, että hänellä on tosiasiallinen mahdollisuus seurata sekä tavaroiden vastaanottamista tapaamisten yhteydessä lauantaisin että vastaanotto-osastolla asiointeja sunnuntaisin vähintään kerran kuukaudessa.

2.1.6 Vastaanotto-osaston toiminta tulotarkastuksessa

Vankeuslain 4 luvun 5 §:n mukaan vankilaan saapunut vanki on tarkastettava todistajan läsnä ollessa (tulotarkastus). Suljetussa vankilassa tulotarkastus käsittää vaatteiden vaihdon. Turvatarkastuksen tekemisestä säädetään 16 luvun 3 §:ssä ja henkilöntarkastuksen tekemisestä 4 §:ssä.

Vangin turvatarkastuksesta säädetään vankeuslain 16 luvun 3 §:ssä seuraavaa:

- 1) Vanki saadaan vankilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (vangin turvatarkastus).
- 2) Vangin turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraä käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vanki sen varmistamiseksi, ettei vangilla ole mukanaan esinettä tai ainetta:
- 3) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vakavaa vaaraa vankilan järjestykselle;

- 4) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen; tai
- 5) jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Vanki voidaan 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa velvoittaa vaihtamaan vaatteensa henkilökunnan läsnä ollessa.

Vankeuslain 16 luvun 4 §:ssä säädetään henkilöntarkastuksesta seuraavaa.

Vangille voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos:

- 1) vankia epäillään 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen luvattomien esineiden tai aineiden hallussapidosta; tai
- 2) henkilöntarkastus on tarpeen karkaamisen tai avolaitoksesta luvatta poistumisen ehkäisemiseksi, vankilan järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi, epäillyn järjestysrikkomuksen tutkimiseksi, vankilaan saapumisen tai palaamisen johdosta taikka valvomattoman tapaamisen ja lapsen tapaamisen yhteydessä.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä vangilla on vaatteissaan tai muutoin yllään. Henkilöntarkastus käsittää myös vangin suun tutkimisen.

Rikosseuraamuslaitos on antanut myös ohjeen henkilöntarkastuksen suorittamisesta vangille (RISE/6580/2023). Sen mukaan vangin ei tule joutua olemaan tarkastuksessa täysin alasti, vaan riisuuntuminen tulee mahdollistaa kahdessa vaiheessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ensin riisutaan vaatteet vyötärön yläpuolelta ja ne puetaan takaisin päälle, ennen kuin riisutaan vaatteet vyötärön alapuolelta. Vankia tulee opastaa asiasta omaaloitteisesti. Vaatteet vaihdettaessa vangille tulee välittömästi antaa puettavaksi uudet vaatteet tai antaa vangille muulla tavalla mahdollisuus peittää itsensä.

Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on eri maihin tekemillään tarkastuskäynneillä kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka riisuutumista edellyttävä tarkastus tulisi tehdä. CPT on pitänyt perusteltuna toteuttaa tällainen tarkastus siten, että riisuminen tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa riisutaan vaatteet vyötärön yläpuolelta ja ne puetaan takaisin päälle, ennen kuin riisutaan vaatteet vyötärön alapuolelta.

Turvatarvarkastus käsittää siten ainoastaan vaatteiden vaihdon henkilökunnan läsnä ollessa, ja vangin alastoman kehon tarkastelussa on kyse henkilöntarkastuksesta. Henkilöntarkastus taas edellyttää aina yksityiskohtaista arviota ja päätöstä. Henkilöntarkastuksessa on kyse tosiasiallisesta hallintotoiminnasta eikä varsinaisesta hallintopäätöksestä, mutta vankeusasetuksen mukaan henkilöntarkastuksen peruste on merkittävä sitä koskevaan pöytäkirjaan.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vangin riisuttaminen vankilaan saapumisen yhteydessä tapahtuu pöydän edessä, jossa tehdään tavaroiden lajittelu, tarkastaminen ja kirjaaminen. Kohtaan, jossa riisuttaminen tapahtuu, on näkymä kaikilta vastaanoton työpisteiltä. Kyseiseen kohtaan ei ole kuitenkaan kohdistettu kameravalvontaa. Tarkastuksella sekä vangeilta että henkilökunnalta saadun tiedon mukaan vangeille ei erikseen kerrota mahdollisuudesta vaatteiden kaksiosaiseen riisumiseen. Todettakoon, että vangeille tehdyssä kyselyssä toisaalta lähes 70 % vangeista (88/128) katsoi, että tulovaiheessa vaatteiden riisuttaminen oli tehty asiallisesti ja hienotunteisesti ja vain 30 % oli eri mieltä.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vankilassa on ryhdytty toimenpiteisiin sermin tai muun vastaavan näköesteen hankkimiseksi vastaanotto-osaston käyttöön.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että vaatteiden vaihtamisessa tulee kunnioittaa vangin yksityisyyttä. Vaihtaminen tulee toteuttaa hienotunteisesti ja siten, että läsnä on vain välttämätön määrä vartijoita. Tämä tarkoittaa, että riisuttamista vaativa tarkastaminen tulisi suorittaa sivussa siten, ettei tilaan ole näkymää muilla kuin tarkastukseen osallistuvilla henkilöillä.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa (muun muassa Dnro 1215/4/09) on katsottu, että vankilassa suoritettavissa erilaisissa tarkastuksissa on yleensä riittävää, että läsnä on kaksi vankeinhoitoviranomaisten henkilöstöön kuuluvaa henkilöä, joista toinen suorittaa itse tarkastuksen ja toinen on läsnä todistajana. Vangin tarkastukseen ei tulisi osallistua enempää vankienhoitolaitoksen henkilöstöä kuin on perusteltua vankeuslain 1 luvun 6 §:n 3 momentin mukaisen suhteellisuus- ja välttämättömyysperiaatteen kannalta. Vankilan turvallisuuteen liittyvät tarpeet voidaan toteuttaa ilman, että muilla mahdollisesti lähettyvillä olevilla vartijoilla on suora näköyhteys tarkastukseen. Todettakoon, että turvatarkastukseen liittyvässä vaatteiden vaihtamisessa ei tarvitse olla läsnä todistajaa, joten se voidaan tarvittaessa suorittaa vain yhden vartijan läsnä ollessa.

Vangeille tehdyssä kyselyssä 80 % vangeista (91/128) kertoi, ettei ollut saanut vankilaan saapuessaan kirjallista tulo-opasta sellaisella kielellä, jota olisi ymmärtänyt. Kyseisistä vangeista kahdeksan oli alle 21-vuotiaita ja yhdeksän oli ensikertalaisia.

Tarkastuksella suomenkielisiä tulo-oppaita ei ollut vastaanoton hyllykössä vangin otettavissa, vaan ainoastaan vartijan takana pöydällä.

2.1.7 Tulo-osastolle (A 2) asuttaminen rangaistusajan suunnitelman laatimista varten ja siirtopäätöstä odottaessa

Aikaisemmillä Helsingin vankilan tarkastuksilla 2015 ja 2018 oli selvitetty sitä, kuinka kauan arviointikeskuksesta eli nykyiseltä asiakasarviointiyksiköltä oli kestänyt rangaistusajan suunnitelmien laatiminen tulo-osastolle sijoitetuille vangeille ja kuinka kauan vangit olivat joutuneet asumaan tulo-osastolla.

Vuoden 2015 tarkastuksella (dnro 862/3/15) oli kiinnitetty huomiota tulo-osastolle sijoitettujen rangaistusajan suunnitelman laatimisen keston, ja tarkastushavaintojen mukaan suunnitelman laatiminen oli voinut kestää jopa kaksi kuukautta. Arvioinnin pitkäkestoisuuden ongelmallisuutta katsottiin lisänneen se, että toiminnot tulo-osastoilla olivat edelleen hyvin rajoitetut. Tarkastuksen aikana saatujen tietojen mukaan toiminnot rajoittuivat lähinnä sellien siivoukseen, ruokailuihin ja ulkoiluun.

Vuoden 2018 tarkastuksella ([EOAK/5563/2018](#)) tilanne oli parantunut ja vankien arviointi ja sijoittelu kestivät yleensä keskimäärin vähän yli kuukauden. Rikosseuraamuslaitoksen ohjeen (29.4.2015, dnro 5/004/15) mukaan vangin arviointi ja sijoittelu pyritään tekemään kolmessa viikossa sen jälkeen, kun asia on otettu vireille arviointikeskuksessa joko vangin muututtua tutkintavangiksi tai saavuttua vankilaan, ellei prosessi erityisestä syystä vaadi pidempää aikaa. Yhdenkään vangin kohdalla ei siten kuitenkaan päästy ohjeen mukaiseen kolmeen viikon keston.

Tällä kertaa tarkastuksella tulo-osaston olosuhteet olivat jonkin verran parantuneet sellien aukiolon osalta, mutta vangeilla ei ole edelleenkään käytännössä muuta toimintaa kuin ulkoilu. Myönteistä on kuitenkin se, että ruokailut tapahtuvat ruokalassa. Käytännössä tulo-osastolla asumisen ajan vanki on edelleen asutettuna selliin ilman mahdollisuutta mihinkään toimintaan, eli kyse on lähinnä sellissä makuuttamisesta.

Tulo-osastolla haastatellut vangit kertoivat olleensa tulo-osastolla rangaistusajan suunnitelman laatimista varten erittäin pitkiä aikoja, pisimmillään kuusi kuukautta. Vaikutti näin ollen siltä, että vankien tulo-osastolle sijoittamiset olivat pidentyneet merkittävästi aikaisemmasta. Tarkastuksella päätettiin tarkemmin selvittää, kuinka kauan tulo-osastolla asuvat vangit olivat olleet sinne sijoitettuna ja kuinka kauan asiakasarviointiyksiköltä oli kestänyt heidän rangaistusajan suunnitelmiansa laatiminen. Vankila toimitti selvityksen päivitettyinä tilanteeseen 25.10.2024.

Tulo-osastolla oli sijoitettuna yhdeksän sellaista vankia, joille oli laadittuna rangaistusajan suunnitelma. Suunnitelman laatiminen heille oli kestänyt 2 kuukautta 15 päivää, 2 kuukautta 20 päivää, 2 kuukautta 26 päivää, 3 kuukautta 25 päivää, 4 kuukautta 4 päivää, 4 kuukautta 6 päivää, 4 kuukautta 14 päivää, 6 kuukautta 25 päivää ja 7 kuukautta 18 päivää. Tämä tarkoittaa sitä, että rangaistusajan suunnitelman laatiminen oli kestänyt keskimäärin 4 kuukautta 10 päivää.

Tulo-osastolla oli kolme vankia, joiden rangaistusajan suunnitelmaa ei ollut vielä aloitettu laatia. He olivat olleet sijoitettuna osastolle 25 päivää, 2 kuukautta 13 päivää ja 3 kuukautta 7 päivää. Osastolla oli neljä vankia, joiden rangaistusajan suunnitelman laatiminen oli vielä kesken. He olivat olleet sijoitettuna osastolle 1 kuukauden, 1 kuukauden 25 päivää ja 2 kuukautta 7 päivää.

Vankeuslaki ja vankeusrangaistuksen suorittaminen on rakennettu siten, että vangille laaditaan ensiksi rangaistusajan suunnitelma, minkä jälkeen päätetään, mihin toimintaan, mihin vankilaan ja mihin sen osastolle vanki sijoitetaan. Suunnitelmalla on vaikutusta myös erilaisten lupien myöntämisessä. Siviilistä rangaistusta suorittamaan saapuville laaditaan rangaistusajan suunnitelma yleensä yhdyskuntaseuraamustoimistossa.

Mikäli vangille ei ole siviilissä ollessaan laadittu rangaistusajan suunnitelmaa, on erittäin tärkeää, että suunnitelma laaditaan vankilassa viipymättä ja mahdollisimman nopeasti.

Edellä todettu tarkoittaa, että rangaistusajan suunnitelman laatimisen kesto on nelinkertaistunut viime tarkastuksesta keskimäärin yli neljään kuukauteen ja ilmeisesti viime tarkastuksen aikaiseen yhden kuukauden laatimisaikaan ei päästä yhdenkään vangin kohdalla. Todettakoon, että kyseistä yhdenkin kuukauden aikaa on pidettävä liian pitkänä.

Tämänhetkinen tilanne rangaistusajan suunnitelmien laatimisessa on siten huonontunut erittäin merkittävästi aikaisemmasta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että vanki voi joutua olemaan suuren osan rangaistusajastaan tulo-osastolla vain odottamassa rangaistusajan suunnitelman valmistumista. Tarkastuksella kerrottiin muun muassa vangista, joka oli vapautunut ehdonalaiseen vapauteen heti rangaistusajan suunnitelman valmistumisen jälkeen. On selvää, että edellä todetun pituiset ajat rangaistusajan suunnitelman laatimisessa eivät ole millään tavalla hyväksyttäviä vankien ja vankeuslain tavoitteiden kannalta.

Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoite on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana. On selvää, että rangaistusajan viettäminen suljetulla osastolla suljetuissa olosuhteissa ilman toimintaa vain odottamassa rangaistusajan suunnitelman valmistumista ei ole kyseisen tavoitteen mukaista. Vankeuslain kannalta on siten oleellista, että rangaistusajan suunnitelma laaditaan heti ja viipymättä sen jälkeen, kun vankeusrangaistuksen suorittaminen alkaa, ja sijoituspäätöksen tekemisen jälkeen vanki siirretään osastolta kyseiseen paikkaan.

Asiassa ei ole ongelmallista vain rangaistusajan suunnitelmien laatimisen kesto vaan myös se, kuinka pian suunnitelman laatimisen jälkeen vangit siirretään sijoituspäätöksen mukaiseen vankilaan. Tulo-osastolle sijoitetuista vangeista kolme oli odottanut siirtämistä avolaitokseen yli kuukauden ja yksi yli kaksi kuukautta. Ongelma on myös se, että Helsingin vankilaan sijoitettavaksi määrätyt vangit joutuvat tulo-osastolla odottamaan melko pitkään, ennen kuin asuinosaistoilla vapautuu tilaa ja heidät voidaan siirtää sinne.

Edellä mainitun pituiset ajat rangaistusajan suunnitelman laatimisessa ja sijoituspäätösten toteuttamisessa vievät pohjan pois vankeuslain tarkoitukselta ja sen tavoitteiden mukaiselta rangaistuksen täytäntöönpanolta.

Tarkastuksella saatujen tietojen perusteella vaikuttaa siltä, että asiakasarviointiyksikön henkilökunta käy tulo-osastolla varsin harvoin vankeja tapaamassa ja haastattelemassa, vaikka sen yksikön toimitilat ovat aivan vankilan vieressä. Osaston päiväjärjestyksen mukaan arkisin klo 12.00–15.40 ovat vankilan ja asiakasarviointiyksikön henkilökunnan vastaanotot. Tulo-osastolle pitkään sijoitettu vanki kertoi tarkastuksella, että rangaistusajan suunnitelma oli laadittu hänelle pelkästään asiakirjojen perusteella ilman haastattelua.

Tarkastuksen jälkeen asiakasarviointiyksiköstä saadun tiedon mukaan edellä mainitut suunnittelun kestoja koskevat tiedot pitävät paikkansa. Asiaan ovat vaikuttaneet muun muassa yksikön henkilöstömäärän vähentyminen ja samaan aikaan tapahtunut vankien määrän lisääntyminen. Yksikössä on kesäkuussa 2024 laadittu uudet ohjeet suunnittelun syvyyden määrittelemiseksi. Priorisointilinjaukset ovat nopeuttaneet arviointia, ja jono on vähentynyt merkittävästi loka-marraskuussa yksikön kaikissa toimipaikoissa.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan asiakasarviointiyksikön toimintoja ollaan siirtämässä Vantaan vankilaan valmistuvaan lisärakennukseen vuoden 2025 alusta. Asiakasarviointiyksiköltä saadun tiedon mukaan näin onkin tapahtunut 1.1.2025, mutta Helsingin vankilassa arvioidaan vielä joitakin vankeja. Tällä siirrolla ei ilmeisesti ole suoraa vaikutusta siihen, miten nopeasti asiakasarviointiyksikkö pystyy laatimaan vankien rangaistusajan suunnitelmat.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankilasta on jouduttu olemaan jatkuvasti yhteydessä avolaitoksiin ja kysymään paikkojen vapautumisesta ja siitä, milloin avolaitospäätöksen saanut vanki voidaan siirtää avolaitokseen. Tarkastuksella saadun tiedon perusteella vaikuttaa siltä, että Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole tällä hetkellä yhteistä ja järjestelmällistä toimintatapaa siinä, missä järjestyksessä avolaitokseen sijoituspäätöksen saaneiden vankien avolaitokseen sijoittamisessa käytännössä toimitaan. Roti-asiakastietojärjestelmästä ei ilmeisesti myöskään saada listausta vangeista, joilla on sijoituspäätös tiettyyn avolaitokseen. Jyväskylän vankilan tarkastuksella ([EOAK/5970/2024](#)) saadun tiedon mukaan vankila pitää itse ”epävirallista” omaa listausta sijoituspäätöksen vankilaan saaneista vangeista sen mukaan, koska sijoituspäätös on tehty, ja ilmoittaa suljettuun vankilaan, kun paikka on vapaa ja vanki voidaan siirtää sinne. Helsingin vankilan tarkastuksen perusteella jäi epäselväksi, toimitaanko vastaavalla tavalla muissakin avolaitoksissa ja ollaanko suljetuissa vankiloissa tietoisia kyseisestä toimintatavasta.

2.1.8 Sellien ulkopuolinen aika ja mielekkään toiminnan määrä

Kansainvälisissä suosituksissa ja oikeusasiamiehen ratkaisuihin on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Heille tulisi tuona aikana järjestää mielekästä ja kehittävästä toimintaa, kuten työtä, kuntoutusta, koulutusta ja liikuntaa. Tämän on katsottu olevan olennaisen tärkeää vankien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa on korostettu, että kahdeksan tunnin aika sellin ulkopuolella on vähimmäissuositus, johon tulisi vähintään päästä päivittäin kaikilla niillä asuinosaistoilla, joilla tutkintavangeilla ei ole tuomioistuimen määräämiä erilläänpitorajoituksia tai muita lakiin perustuvia perusteita pitää vangit erillään toisistaan. Lisäksi kyse ei ole vain siitä, että vangin sellin ovi olisi auki, vaan tuona aikana tulisi olla mahdollisuus mielekkääseen ja kehittävästä toimintaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Sellin ulkopuolisen ajan lisäämisessä ja toimintojen järjestämisessä on luonnollisesti huomioitava osastojen luonteet, valvonnan asteet, turvallisuuteen liittyvät seikat ja tiedossa olevat riskit. Vangeille tulee kuitenkin edellä mainittujen edellytysten puitteissa pyrkiä järjestämään mahdollisimman paljon sellin ulkopuolista aikaa ja mielekästä toimintaa.

Vankeuslain 8 luvun mukaan vangilla on paitsi velvollisuus myös oikeus osallistua toimintaan. Vankeuslain 11 luvussa puolestaan edellytetään, että vankilassa järjestetään vapaa-ajantoimintaa, johon vanki saa osallistua yhdessä muiden vankien kanssa. Tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n mukaisesti mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. Tutkintavankeuden toimeenpanossa sovelletaan, mitä vankeuslaissa säädetään vapaa-ajan toiminnasta, uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä ja kirjastoista. Ylimmän laillisuusvalvojan tiedossa on, että vankiloilla on laajalti ongelmia sellin ulkopuolista aikaa koskevien velvoitteiden täyttämisen ja että nämä ongelmat eivät aina ole vankilan omin toimin ratkaistavissa.

Vankilan yksikönpäällikön vahvistamien osastojen päiväjärjestyksien perusteella tehtiin eri osastojen osalta seuraavat huomiot. Sellin ulkopuolista aikaa koskevat laskelmat eivät ole täysin tarkkoja. Laskelmista saa kuitenkin varsin totuudenmukaisen kuvan osastojen tämänhetkisestä tilanteesta.

A-osastot

Vuoden 2018 tarkastuksella oli todettu, että A-osastoilla vangeilla on mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella päivittäin keskimäärin alle kolme tuntia.

A1-osastolla (matkaselli ja tulo-osasto) sellin ulkopuolista aikaa on noin kolme tuntia sekä viikolla että viikonloppuna. Lisäksi viikolla on sellin ulkopuolista aikaa tunti maanantaisin laitosmyymälässä asiointiin sekä puoli tuntia kirjastoon. Viikonloppuna on lisäksi sekä lauantaisin että sunnuntaisin puolen tunnin aika uskonnolliseen tilaisuuteen kirkossa ja 45 minuuttia tapaamiseen lauantaisin. Osaston suljettuna ollessa on mahdollisuus henkilökohtaisten asioiden hoitoon sellin ulkopuolella viikolla noin 3 ½ tunnin aikana ja viikonloppuna noin 6 ½ tunnin aikana. Osastolla A1 olevat vangit eivät osallistu muuhun toimintaan.

A2-osastolla (tulo-osasto) sellin ulkopuolista aikaa on arkisin noin 3 tuntia, minkä lisäksi on mahdollisuus henkilökohtaisten asioiden hoitoon sellin ulkopuolella 45 minuutin aikana. Viikonloppuna sellin ulkopuolista aikaa on noin 4 tuntia. Lisäksi viikolla on tunti laitosmyymälässä asiointiin ja puoli tuntia kirjastoon. Osastolla A2 olevat vangit eivät osallistu muuhun toimintaan kuin rangaistusajan suunnitelman laatimiseen liittyvään toimintaan. Vankien asiakasarviointiyksikön henkilöstön kanssa suunnitelman laatimiseen käyttämä aika on ilmeisen vähäinen.

A3-osastolla (oman turvallisuuden vuoksi erillään pidettävät) arkena sellin ulkopuolista aikaa on noin 2–3 tuntia ja työssä käyvillä lisäksi kaksi tuntia kolmena päivänä viikossa, opiskelijoilla 4 ½ tuntia 2–3 päivänä viikossa. Viikonloppuna sellin ulkopuolista aikaa on 4–5 tuntia.

Mahdollisuus sellin ulkopuoliseen aikaan on lisääntynyt A-osastoilla vuonna 2018 suoritetusta tarkastuksesta. Sellin ulkopuolinen aika ja mahdollisuus toimintoihin on näillä osastoilla kuitenkin edelleen riittämätön. Sellin ulkopuolinen aika ja toimintojen määrä jäävät suljetuimmilla osastoilla päiväjärjestyksen mukaan suosituksissa esitettyä kahdeksan tunnin aikaa vähäisemmäksi. Sellin ulkopuolisen ajan vähyyden ongelmallisuutta lisäävät luonnollisesti henkilöstöpulasta johtuvat päiväjärjestyksen muutokset, jolloin kaikkia päiväjärjestyksen mukaisia toimintoja ei pystytä toteuttamaan. Myös päiväjärjestyksen muutokset kohdistuvat tarkastuksen aikana saadun tiedon mukaan pääsääntöisesti suljetuimmille osastoille.

B-osastot

B11 (omasta pyynnöstä erillään asuvat) -osastolla sellin ulkopuolista aikaa on yksittäin toteutettaviin toimintoihin arkena päivittäin noin kuusi tuntia ja lisäksi kirjasto, laitosmyymälä ja liikuntasali viikoittain. Viikonloppuisin sellin ulkopuolista aikaa on 4–5 tuntia sekä tapaaminen lauantaisin.

B12 (eristys) -osastolle sijoitettujen vankien toiminnot järjestetään yksi vanki kerrallaan vankikohtaisen päiväohjelman mukaisesti. Päiväohjelma laaditaan yhdessä asianomaisen vangin kanssa aamupalan jaon yhteydessä. Päiväjärjestykseen on kirjattu ulkoilu sekä tapaamisaika lauantaina.

B13 (alaikäiset vankeusvangit) -osaston olosuhteita tarkastellaan erikseen tälle osastolle suoritetun tarkastuksen tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/4527/2024).

Osastoilla **B21** ja **B22** (sakkovangit) sellin ulkopuolista aikaa on arkena ja viikonloppuna noin 4–5 tuntia ja tämän lisäksi ovat viikoittain kirjasto, laitosmyymälä sekä tapaamiset.

Osastoilla **B31** ja **B32** (vaikeasti sijoitettavat) sellin ulkopuolista aikaa on arkena noin 4–5 tuntia ja viikonloppuna noin 5–6 tuntia ja tämän lisäksi viikoittain kirjasto, laitosmyymälä, liikuntasali sekä tapaaminen. Osastoilta on lisäksi mahdollisuus kuntosalin käyttöön.

Myöskään B-osastoilla ei saavuteta tavoitetta, jonka mukaan vangeilla tulisi olla mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tuntia päivässä.

C-osastot

Osastolla **C11** (toiminta- ja tukiosasto) sellin ulkopuolista aikaa on arkena noin 7 ½ tuntia ja viikonloppuna noin 9 ½ tuntia.

Osastolla **C12** (rajoitetun toiminnan osasto rikollisjärjestöissä tai niiden vaikutuspiirissä toimiville, muihin vankeihin painostusta ja uhkaa kohdistaville sekä aktiivista rikollista toimintaa vankeusaikana jatkaville) sellin ulkopuolista aikaa on viikolla ja viikonloppuisin noin neljä tuntia ja tämän lisäksi viikoittain tapaaminen, kirjasto ja sauna.

Osastoilla **C21** ja **C22** (sopimusosastot) sellin ulkopuolista aikaa on arkena ja viikonloppuna noin 8 ½ tuntia.

Osastoilla **C31**, **C32**, **C41** ja **C42** (lyhytaikaisvankien osastot) sellin ulkopuolista aikaa on arkisin noin 7 ½ tuntia ja viikonloppuna noin 6 tuntia sekä tapaaminen sunnuntaisin.

D-osastot

Osastot **D1** (kaksikielinen osasto/toimintoihin osallistuvat tai toimintapaikkaa odottavat) sekä **D2** ja **D3** (toimintoihin osallistuvat/toimintapaikkaa odottavat) ovat avoinna arkena noin 3 ½ tuntia, minkä lisäksi työssä käyvien tai opiskelevien vankien toiminta-aika on noin 6 ½ tuntia ja laitosmyymälässä viikoittainen asiointi. Viikonloppuisin sellin ulkopuolista aikaa on noin yhdeksän tuntia.

E-osastot

Osastolla **E12** (alaikäisten tutkintavankien osasto) olosuhteita tarkastellaan erikseen suoritetun tarkastuksen tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/4527/2024).

Osastoilla **E21** (nuorten miesten vankeusvankiosasto), **E22** ja **E31** (toimintoihin osallistuvat), sekä **E32** (nuorten miesten tutkintavankiosasto) sellin ulkopuolista aikaa on arkena noin 3½-5 tuntia sekä viikoittainen laitosmyymälässä asiointi, minkä lisäksi töissä käyvien toiminta-aika on noin 6 ½ tuntia. Viikonloppuisin sellin ulkopuolista aikaa on noin kahdeksan tuntia. Lisäksi päiväjärjestyksen mukaisesti vangeilla on lisäksi sauna- ja liikuntasalivuoroja sellien ovien ollessa tällöin suljettuna.

Osastoilla C, D ja E mahdollisuus osallistua toimintoihin ja viettää sellin ulkopuolella vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa vaihtelivat jossain määrin. Pääsääntöisesti näillä osastoilla on kuitenkin mahdollisuus edellä mainittuun niin arkena kuin viikonloppuna.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan kuitenkin toimintoihin osallistuvien vankien osastolle E22 sijoitetuille vangeille ei tarkastuksen aikana järjestetty toimintaa, eli ravintola- ja catering-opiskelua, eikä toimintaa ole ollut ilmeisesti järjestetty useampaan kuukauteen. Tarkastuksella saatujen tietojen mukaan myöskään toimintoihin osallistuvien vankien osastolle E11 ei ollut tarkastuksen aikaan järjestetty toimintaa.

Huomionarvoista on, että eräillä osastoilla on järjestetty toimintoja osaston ollessa muutoin suljettuna ja myös iltapäivällä tai illalla. Näin on voitu lisätä mahdollisuuksia sellin ulkopuoliseen aikaan.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan osastolle E22 sijoitetuille vangeille tarkoitettu toiminta alkaa viikolla 7/2025. Kyseisen osaston toiminnat ovat vahvasti riippuvaisia vankilan koulutusyhteistyökumppanina toimivan oppilaitoksen toiminnasta, johon vankilalla on varsin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa. Osaston A3 toimintaa ollaan organisoimassa uudelleen ja kuntouttavia toimia kehittämässä ottaen huomioon osastolle sijoitettujen vankikohderyhmien tarpeet, rajoitteet ja vankilaturvallisuus.

2.1.9 Vankeja koskevat säännökset ja niiden saatavuus

Osastojen päiväjärjestykset

Päiväjärjestyksen tulee olla selkeä ja siitä on käytävä ilmi kaikki päivittäinen ja viikoittainen toiminta. Tulokinnanvaraa ei saa jäädä siitä, milloin sellien ovet ovat avoinna tai suljettuina ja kuinka paljon vangeilla on mahdollisuus viettää aikaa sellin ulkopuolella toimintaan sijoitettuina tai vapaa-ajan toiminnoissa. Päiväjärjestyksestä tulee ilmetä sellien aukioloaikojen ja toiminta-aikojen lisäksi esimerkiksi ajankohdat ruokailuille, liikunnan harjoittamiseen, laitosmyymäläasiointiin sekä saunassa, kirkossa ja kirjastossa käyntiin.

Vankilan päiväjärjestykset olivat selkeät ja niistä ilmenivät edellä mainitut seikat.

Järjestyssäntö ja tulo-opas

Vankeuslain 15 luvun 1 §:n ja tutkintavankeuslain 10 luvun 1 §:n mukaan vankilassa on järjestyssäntö, joka sisältää lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä vankilan alueella liikkumisesta ja tilojen lukittuna pitämisestä, osastoista, tupakoinnin, tapaamisten ja puhelimen käytön sekä vapaa-ajan järjestämisestä, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista vankilan järjestyksen ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista.

Järjestyssäntö ja vangin kannalta keskeiset vankilan toimintaa koskevat asiat sisältävä tulo-opas olivat Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallisen mallin mukaisia. Uusi tulo-opas (20.9.2024) oli erittäin hyvin laadittu ja siinä kerrottiin asioista ymmärrettävästi.

Uudet järjestyssäntö ja tulo-opas oli annettu syyskuussa 2024. Käännökset niistä olivat tehtävänä englanniksi, saksaksi, ranskaksi, romaniaksi, albaniaksi, viroksi, venäjäksi, arabiaksi ja kurdiksi (soraniksi). Ruotsinkieliset käännökset valmistuivat tarkastuksen aikana, kuten myös käännökset päiväjärjestyksistä.

Vankien kyselyyn annettujen vastausten perusteella 2/3 vastaajista ei ollut saanut tulo-opasta vankilaan saapuessaan lainkaan tai se ei ollut vangin ymmärtämällä kielellä. Uusi 20.9.2024 annettu tulo-opas on jaettu kaikille vankilassa 3.10.2024 olleille vangeille.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vankilassa on 03.01.2025–09.01.2025 annettu uudet päiväjärjestykset, joissa on otettu huomioon muutokset valvottujen tapaamisten järjestämisessä ja vastaanotto-osastolla asiointissa. Myös järjestyssäntö ja tulo-opas ovat päivitettävänä, minkä jälkeen vankila käännättää kaikki asiakirjat edellä mainituille kielille.

Säännösten saatavuus

Vankeuslain 4 luvun 4 §:n ja tutkintavankeuslain 2 luvun 3 §:n mukaan vankien saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säädöksistä. Vankien saatavilla on oltava myös luettelo, josta käyvät ilmi vankilaa ja sen henkilökunnan toimintaa valvovat viranomaiset sekä ihmisoikeuksien toteutumista valvovat toimielimet, joille vangilla on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien tarpeiden mukaisesti.

Osastojen valvomoista sekä kirjastosta vankien saatavilla oli ajantasainen kansio vankeja koskevista säädöksistä (kaksikielisen osaston osalta ks. kohta 2.1.13) ja säädösten saatavuudesta oli ilmoitettu lukollisilla ilmoitustaululla sekä tulo-opaassa.

Säädöskansiossa ovat vankeus- ja tukintavankeuslain käännökset englanniksi sekä luettelo Rikosseuraamuslaitoksen ohjeista ja määräyksistä ruotsiksi ja englanniksi.

Vankien saatavilla säädöskansiossa sekä ilmoitustauluilla oli myös luettelo vankiloiden toimintaa valvovista viranomaisista suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Oikeusyksikkö ylläpitää säädöskansiota Tiimeri-työtilassa. Tarvetta käännöksille olisi enemmän kuin tällä hetkellä Tiimeristä on saatavilla.

2.1.10 Perehdyttäminen ja vastuuvirkamiesjärjestelmä

Vankeuslain 4 luvun 4 §:n mukaan vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista.

Edellisellä tarkastuksella päädyttiin siihen, että vankeja ei heidän saapuessaan vankilaan asianmukaisesti perehdytetty vankilan olosuhteisiin eikä vankilassa ollut käytössä järjestelmällistä perehdyttämiskäytäntöä. Monissa vankiloissa on käytössä perehdyttämislomake, jota ei täytetä vangin kanssa ainoastaan vankilaan saapumisen vaan myös osastosiirtojen yhteydessä. Tarkastuspöytäkirjassa pidettiin tarpeellisena, että vankilassa otettaisiin käyttöön perehdyttämislomake. Vankila ilmoitti aloittavansa toukokuussa 2019 sisäisen projektin, jonka tarkoituksena oli luoda järjestelmällinen perehdyttämiskäytäntö, ja siinä tultiin hyödyntämään perehdyttämislomaketta.

Ennen tarkastusta tehtyyn kyselyyn vastanneista vangeista yli 50 % (68/128 vastaajasta) kertoi, ettei ollut saanut asuinosaastolla perehdytystä henkilökunnalta. Näin kertoneiden vankien joukossa oli mm. seitsemän ensikertaista. Kyselyn mukaan vangeista noin 2/3 osaa (84/128) kertoi, ettei ollut vankilaan saapuessaan saanut kirjallista tulo-opasta. Näin kertoneiden joukossa oli yhdeksän ensikertaista ja kahdeksan alle 21-vuotiasta.

Tarkastuksella vankien ja henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut tukivat kyselyn tulosta. Vartijoiden kanssa keskustellessa ilmeni, että osassa asuinosaastoja käytettiin perehdyttämislomaketta, se täytettiin yhdessä vangin kanssa ja vanki allekirjoitti lomakkeen. Osalla asuinosaastoja perehdytyslomake ei ollut käytössä eikä siitä tunnutta olevan edes tietoisia. Vastaanotossa suomenkieliset tulo-oppaat olivat myös henkilökunnan takana, eivät sellaisessa paikassa, josta vanki olisi voinut sen itse ottaa.

Edellä todetun perusteella vangeille ei edelleenkään järjestetä asianmukaista perehdytystä vankilaan saapumisen yhteydessä.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan perehdytyslomaketta päivitetään ja se otetaan käyttöön kaikilla asuinosaistoilla 1.3.2025 lukien. Vankila antaa henkilöstölle ohjeistuksen perehdytyksen toteuttamisesta sen varmistamiseksi, että perehdytys toteutetaan yhdenmukaisesti vankilan kaikilla osastoilla.

Rikosseuraamuslaitoksessa on viime vuosina korostettu lähityön merkitystä ja luotu vastuuvirkamiesjärjestelmä. Tarkastuksella selvitettiin tarkemmin lähityön ja vastuuvirkamiesjärjestelmän toimivuutta vankilassa.

Vankila toimitti tarkastusta varten lähetettyjen asiakirjojen yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen työryhmän asettamispäätöksen 24.5.2023 (RISE/2462/2023) lähityön kehittämiseksi vuosina 2023–2026. Asettamispäätöksen sisältö vaikutti varsin vaikeaselkoiselta ja yleisluonteiselta eikä siinä ilmennyt selviä konkreettisia tavoitteita siitä, mihin suuntaan vastuuvirkamiesjärjestelmää on mahdollisesti tarkoitus muuttaa tai kehittää.

Vankilan tulo-oppaassa todetaan vastuuvirkamiehestä seuraavaa:

”Vastuuvirkamies on henkilö, joka huolehtii vankeuden/tutkintavankeuden sujuvuudesta ja on arjessasi aktiivisesti läsnä. Vastuuvirkamiehen kanssa voit käydä läpi itseäsi koskevia asioita, kuten lupien valmistelua (esimerkiksi poistumisluvat ja tapaamiset), sähköisen asioinnin käyttöä sekä arjen muita asioita. Vastuuvirkamies käy kanssasi läpi myös rangaistusajan suunnitelmaasi ja siihen liittyviä tavoitteita, tavoitteidesi edistämistä ja keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi.”

Henkilökunnalle ja vangeille tehdyistä kyselyistä saa asiasta varsin erilaisen kuvan. Vangeille tehtyyn kyselyyn vastasi 127 vankia, eli noin 35 % vangeista. Henkilökunnalle tehtyyn kyselyyn vastasi 50 virkamiestä, eli alle 30 % virkamiehistä.

Henkilökunnalle tehdyn kyselyn perusteella henkilökunnalla oli tiedossa, kuka toimii vankien vastuuvirkamiehenä. Vastanneista puolet (24/50) ilmoitti toimivansa vastuuvirkamiehenä ja toinen puoli (26/50) ilmoitti, ettei toimi vastuuvirkamiehenä. Kyselyyn vastanneista virkamiehistä arvioi lähityön vankien kanssa toimivan käytännössä erittäin hyvin 5 %, hyvin tai melko hyvin noin 80 % ja huonosti 15 %.

Vangeille tehdyn kyselyn perusteella vangit eivät olleet kuitenkaan kovinkaan hyvin tietoisia siitä, kuka on heidän vastuuvirkamiehensä. Kyselyyn vastanneista vangeista yli 60 % (78/127) ilmoitti, ettei tiedä vastuuvirkamiestään. Heidän joukossaan oli muun muassa kahdeksan ensikertaista ja yksi alaikäinen.

Vangeista 7 % ilmoitti tietävänsä vastuuvirkamiehensä muttei ole ollut hänen kanssaan tekemisissä omilla asioissaan. Heidän joukossaan oli muun muassa neljä ensikertaista. Vangeista noin 30 % ilmoitti tietävänsä vastuuvirkamiehensä ja olleensa hänen kanssaan tekemisissä omilla asioissaan.

Kyselyyn vastanneista vangeista lähes 60 % kertoi, että heillä oli vankilassa sellainen henkilökuntaan kuuluva, jonka puoleen voi kääntyä, jos on ongelma. Henkilökunnasta 98 % vastasi myöntävästi kysymykseen siitä, onko vankilassa vanki tai vankeja, jotka kääntyvät hänen puoleensa ongelmatilanteessa.

Vangeista 25 % ilmoitti, että viimeisen viikon aikana joku henkilökuntaan kuuluva oli kysynyt, miten hänellä menee tai mitä hänelle kuuluu. Henkilökunnasta taas 80 % ilmoitti viimeisen viikon aikana kysyneensä joltakin vangilta, miten hänellä menee tai mitä hänelle kuuluu.

Vangeista noin 10 % ilmoitti näkevänsä säännöllisesti asuinosaston vartijoiden oma-aloitteisesti keskustelevan vankien kanssa tai muuten olevan tekemisissä vankien kanssa, noin 60 % ilmoitti näkevänsä tällaista joskus ja 30 % ei ollut nähnyt sitä koskaan. Henkilökunnasta taas yli 90 % ilmoitti nähneensä säännöllisesti henkilökuntaan kuuluvan oma-aloitteisesti keskustelevan vankien kanssa tai muuten olevan tekemisissä heidän kanssaan.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan vankien vastuuvirkamiehinä toimivat erityisohjaajat (92 vankia), rikosseuraamusesimiehet (54 vankia), rikosseuraamustyöntekijät (48 vankia) ja vartijat (17 vankia). Erityisohjaajien toimiminen suurimpana vastuuvirkamiehen tehtävässä toimivana ammattiryhmänä on vankilan tietoinen valinta, koska rikosseuraamustyöntekijöiden määrä ei ole riittävä. Vastaavasti jaksotyössä olevan vartijan toimiminen vastuuvirkamiehen tehtävässä ei lähtökohtaisesti toimi, koska päiväjärjestykseen liittyvät tehtävät eivät mahdollista vartijan työajan käyttöä kyseisiin tehtäviin.

Osastojen toiminnasta vastaavat rikosseuraamusesimiehet päättävät virkamiesten vastuuvirkamiehen tehtävään määräämisestä. Rikosseuraamusesimiehet ovat tietoisia, ketkä rikosseuraamustyöntekijät, vartijat ja erityisohjaajat toimivat heidän vastuuosastollaan. Vankilasta saadun tiedon mukaan yksi virkamies voi samaan aikaan olla enimmillään 6–18 vangin vastuuvirkamiehenä.

Lähityö- ja vastuuvirkamiesjärjestelmä on muuttunut varsin paljon alkuperäisestä, jolloin tarkoituksena oli se, että kyseisiä tehtäviä olisivat hoitaneet lähinnä osastojen vartijat. Vankilan esittämä syy siihen, miksi vartijoita on määrätty kyseiseen tehtävään niin vähän, on nykyisessä tilanteessa kuitenkin ymmärrettävä.

Vaikuttaa siltä, että vastuuvirkamiesjärjestelmää oltaisiin laajemmaltikin muuttamassa muissakin vankiloissa siten, että kyseisiä tehtäviä hoitaisivat muut kuin osaston vartijat.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että vastuuvirkamiesjärjestelmä toimii vankilassa hyvin noin kolmasosan vangeista kohdalla. Valtaosalla vangeista vastuuvirkamiesjärjestelmä ei tällä hetkellä ilmeisestikään toimi siten, kuin sen on tarkoitettu toimivan.

2.1.11 Rangaistusajan suunnitelmien päivittäminen

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 16 §:ssä säädetään rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta seuraavaa:

Rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta ja toteutumisen seurannasta vastaa sijoitusvankila. Sijoitusvankila huolehtii myös niistä valmisteluista, joita vangin päästäminen valvottuun koevapauteen tai ehdonalaiseen vapauteen edellyttävät.

Rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden toteutumista on vankilassa seurattava yhdessä vangin kanssa vähintään kolme kertaa vuodessa. Jos rangaistusaika on lyhyempi kuin neljä kuukautta, suunnitelma on lisäksi otettava vangin kanssa käsiteltäväksi hyvissä ajoin ennen vangin vapauttamista.

Jos suunnitelman toteutumisen seurannassa tai muuten todetaan, että suunnitelman tavoitteita on muutettava, vankilan on tehtävä asiakasarvioinnin yksikölle esitys suunnitelman muuttamisesta. Samoin on meneteltävä, jos suunnitelman toteuttaminen edellyttää vangin siirtämistä toiseen vankilaan, jollei asiakasarvioinnin yksikkö ole siirtänyt toimivaltaa asiassa vankilalle.

Saadun tiedon mukaan vankilassa on epäonnistuttu rangaistusajan suunnitelmien seurannassa, ja yksikönpäällikön tietojen perusteella tällä hetkellä 4 kuukauden välein tapahtuvat rangaistusajan suunnitelmien seurannat valitettavasti ovat enemmän poikkeus kuin pääsääntö. Vankilan asuinrakennussiipien ja niiden osastojen välillä on epätarkoituksenmukaista, perusteetonta eroavaisuutta myös rangaistusajan suunnitelmien seurantaan liittyvissä käytänteissä.

Vaikkakin osa Helsingin vankilassa tällä hetkellä olevista vankeusvangeista vasta odottaa rangaistusajan suunnitelmien valmistumista, tilanteen vakavuudesta kertoo muun ohella se, että tällä hetkellä 39 % vankilassa paikalla olevista vangeista on rikosseuraamusrekisterin tietojen mukaan vastuuvirkamiestä vailla.

Saadun tiedon mukaan vastuu rangaistusajan suunnitelmien seurannan toteuttamisessa on kuitenkin asuinrakennussiipien toiminnasta vastaavilla rikosseuraamusesimiehillä, joiden tehtävänä on huolehtia siitä, että seurannat toteutetaan ja dokumentoidaan vähintään kolme kertaa vuodessa vangin vastuuvirkamiehen toimesta ja myös niin, että asianomainen vanki aina pääsee osallistumaan seurantatilaisuuteen.

Yksikönpäällikön mukaan tilanne antaa hänelle aihetta käsitellä asiaa seuraavan vankilan rikosseuraamusesimiesten koulutuspäivän yhteydessä 7.11.2024 tavoitteena viipymättä luoda toimivat käytännöt tilanteen saattamiseksi vankeusasetuksen mukaiseen kuntoon.

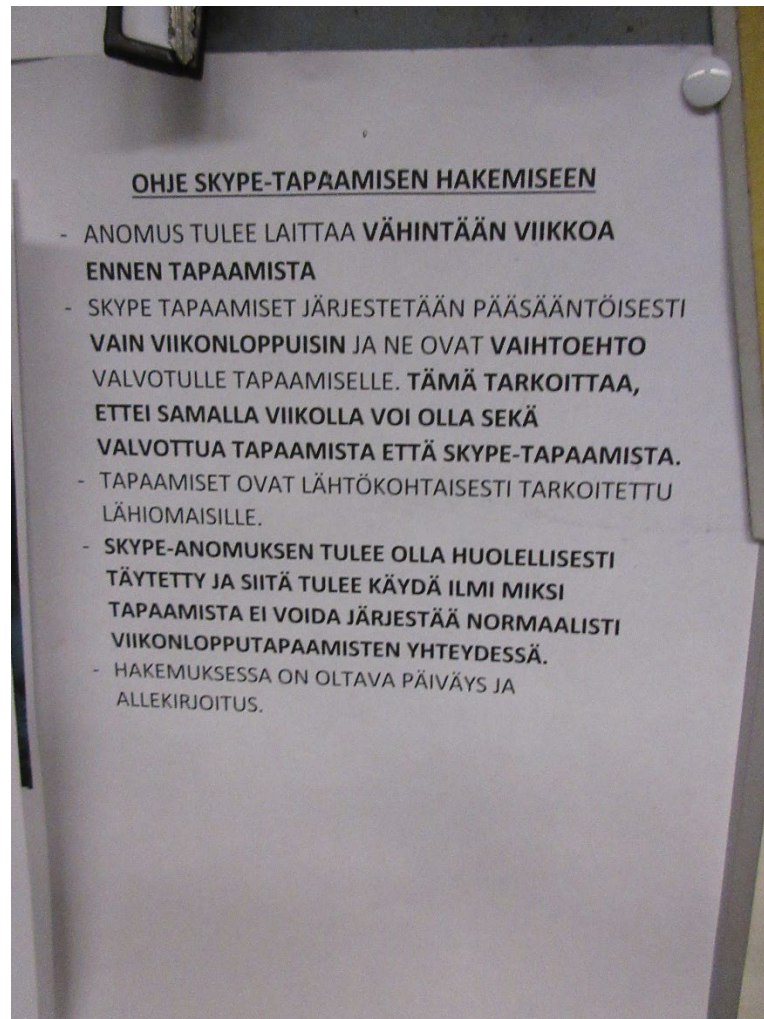
2.1.12 Tapaamiset

Tapaamisten ajankohdat

Järjestyssäännön mukaan valvotun tapaamisen kesto on 45 minuuttia. Valvottuja tapaamisia järjestetään yhtenä päivänä viikonloppuna, yhden osaston osalta viikolla ja vain yhtenä ajankohtana.

Tapaaminen videoyhteyden välityksellä on vankilan ohjeistuksen ja videotapaamisen hakulomakkeen mukaan vaihtoehto ns. tavalliselle valvotulle tapaamiselle samalla viikolla.

Vangilla on kuitenkin oikeus valvottuun viikoittaiseen tapaamiseen eikä sen saamista voida evätä sillä perusteella, että vangille on myönnetty tapaaminen videoyhteyden välityksellä. Järjestyssäännön mukaan myös lapsitapaamiset järjestetään osastoittain lähtökohtaisesti samoina aikoina kuin muutkin valvotut tapaamiset.

Valvomattomia tapaamisia järjestetään päivittäin kello 12–15 ja 16–19. Tapaaminen kestää kolme tuntia.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan hakemuslomakkeiden sisältö tarkastetaan ja yksikönpäällikkö tarkastaa jatkossa vankilan ilmoitustaulut kuukausittain.

Tapaamistilat

Valvottujen ja valvomattomien tapaamisten tapaamistilat olivat asiamukaiset. Tarkastuksella todettiin, että asiamiehen tapaamistilassa ei ollut kameravalvontaa.

Videoyhteyden välityksellä tapahtuvan yhteydenpidon (10 laitetta samassa huoneessa) ja lapsen tapaamisen (9 tapaamista samassa tilassa) valvonta tapahtuu vähäisellä henkilökunnalla ja järjestely on siten tehokas.

Vankilaan oltiin hankkimassa videotapaamisia varten 10 konetta lisää.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan videoyhteyden välityksellä tapahtuvaan yhteydenpitoon tarkoitettuun huoneeseen on sijoitettu 5 vankien sähköisen asioinnin työasemaa lisää. Työasemien määrän lisäämisessä on huomioitu videoyhteyden välityksellä tapahtuvan yhteydenpidon hakemusten määrät.

Vankeusasetuksen 45 §:n mukaan lapsen tapaaminen tulee järjestää tilassa, jossa vangin ja lapsen välissä ei ole rakenteellisia esteitä, ja vangin ja lapsen välinen koskettaminen on tapaamisessa sallittua.

Lapsitapaamistilaan ovat jääneet koronan aikana rakennetut sivulta avonaiset pleksit. Aiemmin pöydissä olivat matalat pleksit aikuisia varten. Lapset saavat liikkua vapaasti ja tulla vanhempansa syyliin tai istua viereen; koskettaminen on siis lapsen kanssa sallittua eikä vanhemman ja lapsen välillä ole esteitä.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen on Helsingin vankilaan vuonna 2018 tehdyn tarkastuksen ([EOAK/5563/2018](#)) perusteella todennut lapsitapaamistilojen osalta seuraavaa:

On erittäin positiivista, että lapsen tapaamiseen on A-huoneen ansiosta paljon tiloja. Lapsen tapaaminen toteutuu Helsingin vankilassa tilojen määrän osalta paremmin kuin useissa muissa vankiloissa. A-huone ei kuitenkaan täysin vastaa sitä, mitä lakia säädettäessä on lapsen tapaamiseen tarkoitetuista tiloista ajateltu.

Vankeuslain esitöiden mukaan lapsen tapaamiseen tarkoitettut tilat olisivat rauhallisia ja ne pyrittäisiin varustelemaan viihtyisiksi ja kodinomaisiksi. Soveltuvat tilat voivat suuruudeltaan ja järjestelyiltään vaihdella vankiloittain tapaamistarpeen mukaisesti. Tapaamisia voidaan järjestää tilassa, jossa samalla kertaa järjestetään useampia tapaamisia tai tapaaminen voidaan järjestää erillisenä tapaamisena.

Tiloihin tutustuttaessa tuli esiin, että A-huoneessa voi tapaamisten aikaan olla hyvin meluisaa ja että huoneessa kaikuu. Sisustus ei tilan suuren koon vuoksi myöskään ole kodinomainen. Nämä ongelmat ovat jo Helsingin vankilan tiedossa. AOA kannustaa vankilaa etsimään niihin ratkaisuja.

Helsingin vankilan vuoden 2018 tarkastuksen johdosta antaman toimenpideilmoituksen mukaan valvomattomia tapaamistiloja oli huhtikuun 2019 aikana kohennettu (uudet matot ja verhot, kuvioita seinille ja taulut, lapsille lisää pelejä jne.). A-tapaamishuoneeseen ilmoitettiin laitettavan verhot tilan akustiikan ja viihtyvyyden parantamiseksi. Tarvittaessa tilaan ilmoitettiin hankittavan seinäpaneelit, joiden tiedetään parantavan huoneakustiikkaa ja lyhentävän jälkikaiunta-aikaa sekä pehmentävän äänimaailmaa. Tilan viihtyvyyttä todettiin pyrittävän parantamaan lapsille sopivilla väreillä ja sisustuselementeillä.

Apulaisoikeusasiamies totesi kuitenkin lapsitapaamistilan osalta edelleen vastaavan kuin aiemman tarkastuksen yhteydessä ja kehottaa vankilaa huomioimaan lapsitapaamistilasta säännöksissä ja niiden esitöissä sekä laillisuusvalvonnassa aiemmin todetun. Sisustuksen lisäksi apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota lapsitapaamistilan korkeisiin plekseihin.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan lapsitapaamistilan osalta vankilassa on asetettu tavoitteeksi tarkastuspöytäkirjassa mainittujen toimenpiteiden toteuttaminen 01.05.2025 mennessä.

Edellisellä tarkastuksella oli ilmennyt, että vanki oli pyytänyt lapsen tapaamista asiointilomakkeella eikä asiassa tehty varsinaista lapsen tapaamista koskevaa päätöstä. Järjestyssäännön mukaan lapsitapaamista haetaan nyt erillisellä hakemuslomakkeella.

Tapaamisten hakemisesta järjestyssäännössä todetaan valvomattoman tapaamisen osalta, että sitä on haettava hyvissä ajoin, tapaamista videoyhteyden välityksellä viikkoa ennen; lapsitapaamisen osalta hakemuksen jättämisajankohdasta ei ole erityisesti mainittu. Selkeyden vuoksi ja jotta hakemukset ehditään käsitellä riittävän hyvissä ajoin, olisi järjestyssäännössä perusteltua todeta kaikkien hakemusta edellyttävien tapaamisten osalta, milloin niitä viimeistään tulee hakea.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan järjestyssääntöä muutetaan siten, että kaikkien hakemusta edellyttävien tapaamisten osalta todetaan se, milloin niitä viimeistään tulee hakea.

Kameravalvonnasta ilmoittaminen

Vankeuslain 13 luvun 2 §:n mukaan teknisellä laitteella tapahtuvasta valvonnasta on asianmukaisella tavalla ilmoitettava vangille ja tapaajalle. Vankilasta ei löytynyt merkintää siitä, että valvotuissa tapaamistiloissa ja lapsen tapaamisen tiloissa on kameravalvonta.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan ilmoitukset kameravalvonnasta toteutetaan 3.2.2025 mennessä.

2.1.13 Kaksikielinen osasto

Oikeusministeriö on antanut asetuksen Rikosseuraamuslaitoksen kaksikielisistä osastoista, ja sen mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa on kaksikielinen osasto Helsingin vankilassa. Vankilan järjestyssäännön mukaan asuinosasto D1 on vankilan kaksikielinen osasto.

Edellisellä tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että osastolla ei ollut näkyvillä ruotsinkielistä informaatiota eikä sinne ollut tilattu ruotsinkielistä sanomalehteä. Vankilan henkilökunnan tällöin kertoman mukaan ruotsinkielistä informaatiota tulostetaan erikseen, jos vanki sitä pyytää. Apulaisoikeusasiamies piti tällöin vankilan toimintatapaa huonona vankien kielellisten oikeuksien kannalta ja katsoi, että osastolla pitää olla näkyvillä ja saatavilla ruotsinkieliset säännökset ja erilaiset lomakkeet samalla tavoin kuin niiden suomenkieliset versiot.

Tarkastuksella kiinnitettiin myönteistä huomiota siihen, että osastolle oli tilattu ruotsinkielinen sanomalehti (Hufvudstadsbladet) ja osaston ilmoitustaululla oli ruotsinkielisiä tiedotteita muun muassa päiväjärjestyksestä, viranomaisista, tulo-oppaasta ja järjestyssäännöstä. Muutoin osastolla ei ollut vielääkään valmiina saatavilla ruotsinkielisiä säännöksiä ja informaatiota. Todettakoon, että kaikki tarvittava informaatio ei ole ilmeisestikään valmiiksi ruotsiksi käännetty, joten asiaa ei ratkaise pelkästään niiden tulostaminen. Vankien saatavilla tulisi olla ruotsiksi samanlainen säädöskansio kuin heillä on suomeksi.

Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikkö on koonnut vankiloiden saataville ajantasaisen listauksen säädöskansion sisällöstä (mallissäädöskansio) yhteistyöpalvelu Tiimeriin. Vaikuttaisi perustellulta, että vastaava ruotsinkielinen versio säädöskansioista laadittaisiin samalla tavalla, eikä erikseen jokaisessa sellaisessa vankilassa, jossa on kaksikielinen osasto.

Rikosseuraamuslaitoksen Helsingin vankilaan tekemällä laillisuusvalvontatarkastuksella marraskuussa 2023 (RISE/4509/2023) katsottiin, että ruotsinkielisen radiokanavan tulee kuulua osaston selleissä ilman erillistä pyyntöä. Tarkastuksella varmistettiin, että tällä hetkellä ruotsinkielinen radiokanava oli valmiina valittujen radiokanavien joukossa.

2.1.14 Vieraskielisten televisiokanavien näkyvyys

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaan vangille on varattava tilaisuus seurata televisio-ohjelmia, ja perustuslain takaamaan sananvapautteen kuuluu oikeus ottaa vastaan tietoa. Tämä oikeus kuuluu myös vieraskielisille vangeille.

Edellisellä tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että vankilassa näkyivät ainoastaan suomalaiset televisiokanavat, vaikka vangeista ulkomaalaisia oli 10 %. Tällä kertaa tarkastuksen aikaan ulkomaalaisia vankeja oli lähes 20 % vangeista.

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen perusteella tilanne oli korjaantunut ja vangeilla oli nyt laaja mahdollisuus katsoa ilmaisia ulkomaalaisia televisiokanavia. Saadun selvityksen mukaan edellisen tarkastuksen jälkeen silloiset Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalue olivat ryhtyneet toimenpiteisiin satelliittipaketin hankkimiseksi Helsingin vankilan käyttöön. Kyseisen, tällä hetkellä Helsingin vankilan käytössä olevan, satelliittipaketin avulla vankilassa on lähtökohtaisesti mahdollista seurata 55 ilmaista ulkomaalaista televisiokanavaa ja niiden valikoimaa voidaan muuttaa vankien pyyntöjen perusteella.

Tarkastuksen ajankohtana Helsingin vankilan selleissä oli mahdollista seurata 25 ilmaista ulkomaalaista televisiokanavaa, esimerkiksi Tagesschau24 HD, ONE HD, BBC News, NHK WORLD-JPN, Al Jazeera English HD, CNN Int., Sky News Intl.

Kirjastossa vankien saatavilla on listaus kuultavissa olevista ulkomaalaisista radiokanavista. Olisi perusteltua, että vankien saatavilla olisi vastaava listaus myös sillä hetkellä katsottavissa olevista ulkomaalaisista televisiokanavista sekä myös niistä muista ulkomaalaisista televisiokanavista, joita on mahdollista saada näkyviin. Vankeja olisi myös perusteltua informoida mahdollisuudesta muuttaa näkyvien televisiokanavien valikoimaa. Edellä mainituista asioista oli perusteltua kertoa myös ulkomaankielisissä tulo-oppaissa.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan edellä mainitut asiat otetaan huomioon meneillään olevan tulo-oppaan päivityksen ja osastojen ilmoitustaulujen sisällön tarkoituksenmukaisuuden varmistamisen yhteydessä.

Vangeilla on lisäksi mahdollisuus hankkia omalla kustannuksellaan laitosmyymälästä maksullisia kanavapaketteja kortinlukijoiheen.

2.1.15 Kirjaston toiminta

Kirjaston kirjavalikoima oli hyvä ja kirjastoon oli pystytty hankkimaan myös uusia kirjoja. Kirjastossa oli myös eduskunnan oikeusasiamiehen vuosikertomuksia. Kirjastonhoitajan mukaan vankien suosikkilukemistoa on True crime -kirjallisuus. Suosituimmat kirjat oli mahdollista lainata muita lyhyemmäksi aikaa pikalainana. Vangeista lukee aktiivisesti noin 30 %. Vangit pääsevät käymään kirjastossa kaikilta osastoilta.

Edellisellä tarkastuksella jäi epäselvyyttä siitä, onko vangeilla mahdollisuutta lainata kirjoja kaukolainana. Kirjastonhoitajan mukaan vangeille on mahdollisuus lainata kirjoja Helsingin kaupunginkirjastosta.

2.1.16 Yksityisyydensuoja puhelinta käytettäessä ja mahdollisuus puhelimen käyttöön

Yksityiselämän suoja koskevan perustuslain 10 §:n mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin suoja on loukkaamaton. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että puhelun luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangille. Vankien käyttöön osoitettu puhelinkone tulee sijoittaa tai suojata niin, ettei normaaliääninen puhelinkeskustelu kuulu ulkopuolisille. Edellisellä tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että osalla osastoja oli puhelinkopit, mutta toisilla osastoilla puhelimen ympärillä ei ollut minkäänlaista suojakupua tai muuta suojaa, joka estäisi muita kuulemasta keskustelua. Vankilan tällöin antaman selvityksen mukaan puhelinkopit tullaan hankkimaan sellaisille osastoille, jossa niitä ei vielä ollut.

Tarkastuksella kiinnitettiin tällä kertaa myönteistä huomiota siihen, että osastoille oli hankittu lisää puhelinkoppeja. Saadun tiedon mukaan Riihimäen vankilassa työn alla olevat Helsingin vankilalle tarkoitetut loput puhelinkopit valmistuvat loppuvuodesta 2024, jonka jälkeen puheluiden yksityisyyteen liittyvät ongelmat on ratkaistu kaikilla osastoilla.

2.1.17 Ulkoiluolosuhteet

Oikeusasiamiehen kannantoissa on katsottu, että vankilan tulee edistää vankien mahdollisuutta ulkoilla sään sitä estämättä, ja yhdytty Euroopan neuvoston kidutuksenvastaisen komitean (CPT) suositukseen, että vangilla tulee olla mahdollisuus suojautua huonolta säältä. CPT on pitkään suosittanut, että vankien ulkoilualueilla tulee olla sadekatos.

Oikeusasiamiehen kannanotoissa on pidetty perusteltuna antaa vankien käyttöön asianmukaiset sadevarusteet ulkoilun ajaksi varsinkin, jos ulkoilualueella ei ole riittävän suurta sadekatoa. Rikosseuraamuslaitoksen vankien laitosvaatetusta koskevan määräyksen (1/004/2016) mukaan vankila hankkii tarvittavat sadevaatteet vankien yhteiskäyttöön ulkoilua varten.

Tarkastushavainnot yhtyivät Rikosseuraamuslaitoksen laillisuusvalvontatarkastuksen tarkastuspöytäkirjassa 2023 todettuun siitä, että kuntoiluvälineiden päällä oleva sadekatos ei anna kaikkien ulkoilutilojen kohdalla riittävää mahdollisuutta sateelta suojautumiseen. Yksi ulkoilualueista sijaitsi varsin kaukana asuinosaistoilta ja edellytti pitkää kävelyä sinne ulkoilmassa. Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota myös siihen, että eristysosaston ulkoilutilassa ei ollut ollenkaan katosta. Ulkoilutilan vartijakopissakin oli pieni kapea lippa, joka ei suojaisi sateelta ja jonka alla vanki ei ilmeisesti edes saisi oleskella.

Rikosseuraamuslaitoksen tarkastuspöytäkirjan mukaan vankilaan ei ollut hankittu vangeille sadevaatteita mutta vankila ei pitänyt ongelmallisena sitä, että jatkossa vankien käyttöön tarjottaisiin myös erikseen sadevaatteita. Tarkastuksella saatujen tietojen perusteella vaikutti siltä, että sadevaatetus ei ainakaan vielä ollut vankien käytettävissä. Edellä todetun perusteella kaikilla vangeilla ei ole asianmukaisia mahdollisuuksia ulkoilla sateella.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vankila sijoittaa riittävän määrän sadevaatteita ulkoilupihojen yhteyteen 15.2.2025 mennessä.

Ulkoilupihojen kuntoiluvälineiden nahkaiset osat olivat monissa laitteissa erittäin huonossa kunnossa. Vantaan vankilan tarkastuksen yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen, että Vantaalla korjataan vankityönä kuntoiluvälineiden nahkaisia suojaosia. Edellä todettu saatettiin Helsingin vankilan tietoon.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan kuntoiluvälineiden nahkaiset suojaosat korjataan 1.5.2025 mennessä.

2.1.18 Eristysosaston olosuhteet

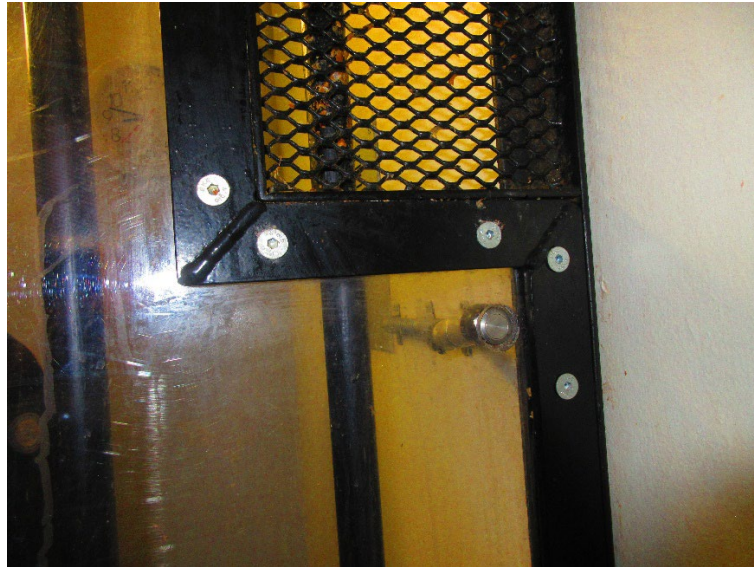
Eristysosaston (B12) eristyssellien sellikutsujärjestelmän yhteydessä ei ollut toimivaa radiota ainakaan niissä selleissä, joissa asiaa testattiin. Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuissa on otettu kantaa vankien oikeuteen seurata radio-ohjelmia ja todettu, että oikeus kuuluu myös eristysosastolle sijoitetuille vangeille, pois lukien yksinäisyysrangaistusta suorittavat, joiden oikeutta radio- ja televisio-ohjelmien seuraamiseen voidaan rajoittaa. Vankiloihin on hankittu erillisiä radioita vangeille annettavaksi muun muassa edellä mainituissa tilanteissa. Todettakoon, että toisessa siivessä A1-osastolla olevassa eristämistarkkailusellissä sellikutsujärjestelmän yhteydessä oli radio.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vankila käynnistää Rikosseuraamuslaitoksen toimitilat- ja turvatekniikkayksikön kanssa keskustelut mahdollisuudesta radio-ohjelmien seurantaan sellikutsujärjestelmän avulla tai vaihtoehtoisesti vankila hankkii eristysosastolle erillisiä radioita.

Eristysselleihin oli aamulla (8.10.2024) sijoitettuna viisi vankia, joista kaksi oli tarkkailussa päihtymyksen takia. Kolme vangeista oli sijoitettuna eristysselliin tilanpuutteen takia. Heistä kaksi oli tullut edellisenä päivänä. Valvomosta varmistettiin, että kyseisissä kolmessa sellissä kameravalvonta oli otettu pois päältä.

Eristysosaston eristämistarkkailusellin hälytyspainike oli sijoitettuna poikkeuksellisella tavalla ja varsin huomaamattomasti, kuten alla olevasta kuvasta ilmenee. Hälytyspainikkeen viereen olisi peruteltua merkitä, että siinä on hälytyspainike.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan hälytyspainikkeeseen kohdistuva epäkohta korjataan 31.1.2025 mennessä.

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan yksinäisyysrangaistuksia ei enää panna täytäntöön eristysosastolla vaan tavallisissa asuinselleissä siten, että niistä poistetaan television antennin johto ja estetään näin sen katselu.

Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikön laillisuusvalvontatarkastuksella oli ilmennyt, että noin viikkoa ennen tarkastusta tapahtuneen järjestelmäpäivityksen yhteydessä aiemmin wc-asiointia peittänyt teknisesti kamerakuvaan lisätty pieni harmaa kuutio oli kadonnut. Tarkastuksella varmistettiin, että wc-asiointin kohta oli tällä kertaa peitettynä valvontakameroiden kuvissa

2.1.19 Poistumisluvat

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoista ilmenee, että Helsingin vankila oli tammi-elokuussa 2024 myöntänyt yhteensä 441 poistumislupaa ja poistumislupien myöntöprosentti oli ollut 71,9. Poistumislupia myönnetään siten edelleen paljon enemmän kuin muissa vastaavissa suljetuissa vankiloissa. Apulaisoikeusasiamies pitää erittäin myönteisenä, että vankila on yliasutuksesta ja henkilökuntaresurssien puutteesta huolimatta pystynyt jatkamaan toimintatapaansa poistumislupien myöntämisessä.

2.1.20 Kurinpitoa ja turvaamistoimenpiteitä koskevat päätökset

Vankilaa pyydettiin toimittamaan kurinpitoa, turvaamistoimenpiteitä ja henkilönkatsastusta koskevat asiakirjat viidestä viimeisestä tapauksesta tai enintään puolen vuoden ajalta. Asiakirjoista tehtiin seuraavat huomiot.

Kurinpitorangaistusta koskevista päätöksistä kaksi oli annettu huumausaineiden käyttörikoksista ja yksi poistumislupaehtojen rikkomisesta (vanki oli otettu kiinni yli kolme viikkoa poistumisluvan päättymisen jälkeen Ruotsissa). Kurinpitopäätöksissä ei havaittu virheellisyyksiä. Kaikissa kolmessa toimitetussa päätöksessä seuraamuksena oli käytetty oikeuksien menetyksenä rahan ja muiden maksuvälineiden käytön rajoittamista 14–21 päivän ajaksi. Rikosseuraamuslaitos on antanut kurinpitorangaistuksen määräämistä koskevan ohjeen (3/004/2014), jonka liitteenä on rangaistusasteikko eri rikkomusten seuraamuksista. Vaikutti siltä, että kurinpitorangaistuksia määrättäessä ei ollut huomioitu ohjeessa todettua kyseisten rikkomusten seuraamuksista.

Eristämistarkkailua koskevissa päätöksissä ei havaittu huomautettavaa. Päätökset olivat asianmukaisesti perusteltuja, ja vangilla on muutoksenhakuoikeus päätöksistä. Toimitetuista asiakirjoista ei ilmennyt, oliko eristämistarkkailun aikana vangilta löydetty kiellettyjä aineita tai esineitä.

Henkilönkatsastuksen kynnys on vankeuslain 16 luvun 6 §:ssä asetettu varsin korkealle ja eristämistarkkailua ylemmäs. Sen mukaan vangille voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos on todennäköistä syytä epäillä, että vangilla on kehossaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Toimitetuista viidestä päätöksestä neljästä ei ilmennyt tarkempaa perustetta sille, miksi vankia epäiltiin kehonsisäisestä kiellettyjen aineiden kuljettamisesta, ja vain yhdestä päätöksestä ilmeni, että päätös perustui asianosaiselta salassa pidettäviin tietoihin. Toimitettujen asiakirjojen perusteella ilmeisesti neljässä tapauksessa tutkimuksissa ei havaittu vangilla vierasesinettä. Yhdessä tapauksessa kuvantamisen perusteella vierasesinettä kehossa voitiin pitää mahdollisena. Henkilönkatsastuksen jälkeen vanki laitettiin eristämistarkkailuun, mutta sen aikana vangilta ei löytynyt vierasesinettä.

Vangilla ei ole muutoksenhakuoikeutta henkilönkatsastusta koskevista päätöksistä eikä hän voi siten saada oikaisuvaatimuksena tai hallinto-oikeuteen valittamalla selvitettyä sitä, onko vankilalla ollut lailliset edellytykset päätökselleen. Siksi on perusteltua, että vankilassa varmistutaan siitä, että henkilönkatsastuksen kynnys on vankilassa oikealla tasolla.

Vankeuslain 18 luvun 5 §:n mukaista erillään pitämistä koskevissa päätöksissä ei havaittu huomautettavaa.

2.1.21 Vankien ja henkilökunnan väliset suhteet

Tarkastushavaintojen mukaan ilmapiiri asuinosa-astolla oli yliasutuksesta ja valvontahenkilökunnan vähyydestä huolimatta varsin rauhallinen. Vankien ja henkilökunnan välinen kommunikaatio ja suhtautuminen toisiinsa vaikuttivat myös asiallisilta.

Ennen tarkastusta vankilaan toimitetuissa kyselyissä kysyttiin erikseen vankien ja henkilökunnan välisistä suhteista. Enemmistö vastanneista vangeista (74/128) ilmoitti riippuvan henkilöstä, kohdeltiin ja puhuteltiin vankia asianmukaisesti. Vielä selvempi enemmistö vastaajista (87/128) totesi olevan vaihtelua siinä, saako henkilökunnalta asiallisen vastauksen pyyntöihin ja tiedusteluihin. Kuitenkin enemmistö vastanneista (75/128) ilmoitti, että vankilassa oli joku, jonka puoleen voi kääntyä ongelmissaan. Toisaalta selvä enemmistö (93/128) ilmoitti, ettei kukaan ollut kysynyt viimeisen viikon aikana vangilta kuulumisia. Vankien vastaukset siitä, tunsivatko he tullessa kohdelluksi reilusti/oikeudenmukaisesti, jakautuivat tasaisesti. Kolmasosa koki tullessa kohdelluksi reilusti/oikeudenmukaisesti aina tai useimmiten, kolmasosa ilmoitti tämän vaihtelevan ja kolmasosa ilmoitti, että harvoin tai ei koskaan.

Henkilökunnan vastaajista selvä enemmistö piti erittäin tärkeänä, että valvontahenkilökunnalla ja vangeilla on hyvät ja asialliset välit. Molemmilta vastaajaryhmiltä kysyttiin, minkälaiseksi vastaajat kokivat vankien ja henkilökunnan väliset suhteet. Vankien vastaajien enemmistö (75/128) piti suhteita neutraaleina, kun taas henkilökunnan vastaajien enemmistö (29/50) piti välejä hyvinä tai erittäin hyvinä.

Henkilökunnasta selvä enemmistö ei nähnyt ongelmia siinä, miten lähityö vangin kanssa käytännössä toteutui. Selvä enemmistö (78/128) vangeista ei kuitenkaan tiennyt, kuka hänen vastuuvirkamiehensä oli. Toisaalta myös henkilökunnan taholta avoimessa vastauksessa todettiin, että "lähityön kehittäminen on ainakin joltain osin epäonnistunut".

2.1.22 Muita tarkastuksella tehtyjä huomioita

Laitevioista ilmoittaminen

Yhden sellin ovesa havaittiin ilmoitus, että kuulutukset eivät kuulu kyseiseen selliin. Pyydettyä selvitystä siitä, koska viasta oli ilmoitettu kiinteistön vuokranantajana toimivalle Senaatille, ilmeni, että asian selvittäminen ei ollut vankilalle mahdollista. Vain ilmoituksen tehneellä vankilan virkamiehellä oli mahdollisuus selvittää asia, mutta vankilassa ei pystytty selvittämään, kuka virkamies oli tehnyt kyseisen ilmoituksen. Tarkastuksella ilmeni, että Senaatti-kiinteistöt oli lähettänyt vankilalle 29.8.2024 tärkeäksi merkityn tiedotteen muutoksesta palvelupyyntöjen näkyvyydestä.

Tiedotteen mukaan ”Senaatin Granlund Managerin palvelupyynnöiden näkyvyyttä on rajattu siten, että jatkossa Senaatin asiakkaat näkevät järjestelmässä ainoastaan ne palvelupyinnöt, jotka he ovat kirjautuneina GM käyttäjänä luoneet. Muiden käyttäjien jättämät palvelupyinnöt rajautuvat pois näkymästä. Palvelupyynnöiden etenemistä voi seurata jatkossakin vaihemuutoksista lähtevien sähköpostiviestien avulla.”

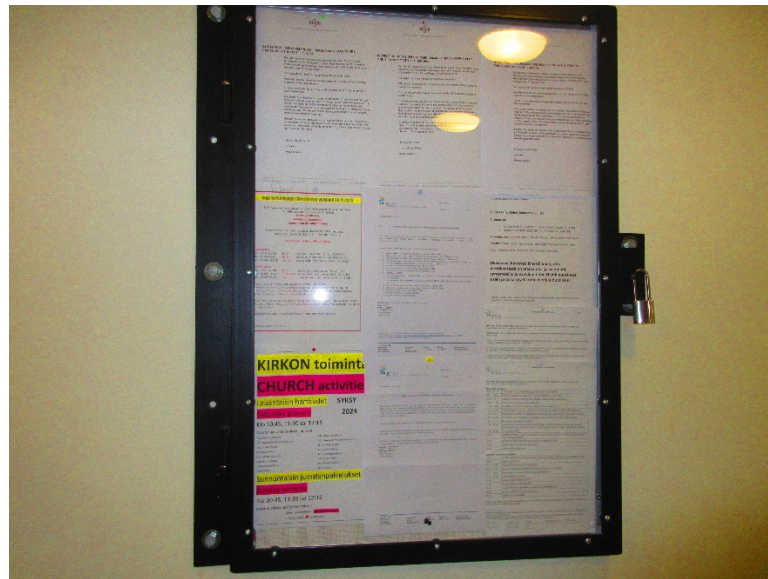

Laiteviat esimerkiksi hälytyslaitteissa ovat kiireellisesti korjattavia. Vankia ei voida sijoittaa asuinselliin, jonka hälytyskutsulaite ei toimii. Senaatin noudattama nykyinen toimintatapa tarkoittanee, että vankilalla ja sen henkilökunnalla ei välttämättä ole aina tietoa siitä, onko laiteviasta jo tehty ilmoitus ja jos on, kuka sen on tehnyt. Tästä voi seurata, että samasta asiasta tehdään useampia ilmoituksia ja pahimmillaan ilmoitus voi jäädä kokonaan tekemättä, kun otaksutaan, että joku toinen on sen tehnyt. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että laitevioista ilmoittaminen pitää järjestää siten, että vankilalla on ajantasainen tieto ilmoitusten tekemisestä.

Apulaisoikeusasiamies pyytää Senaatilta selvitystä siitä, mihin perustuu muutos palvelupyyntöjen näkyvyydestä. Kyseinen muutos ei ilmeisesti koske ainoastaan Rikosseuraamuslaitosta ja sen vankiloita vaan myös muita viranomaisia.

Lukolliset ilmoitustaulut

Vankilassa oli asuinosaistoilla vankityönä tehtyt lukolliset ilmoitustaulut, joissa oli pysyvästi säilytettäviä tiedotteita, kuten tiedot valitusviranomaisista ja päiväjärjestyksistä.

Seinäkellot

Seinäkellot asuinosaistoilla eivät olleet ajassa vaan näyttivät eri kellonaikoja. Apulaisoikeusasiamies totesi, että kellojen tulee olla ajassa oikean ajan seuraamiseksi.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan osa vankilan yleisissä tiloissa olevista seinäkelloista toimii sähköllä. Vankilan sähkötoista vastaava suunnittelija on saapumassa viikon 4/2025 aikana tavoitteena laatia toimenpidesuunnitelma asian kuntoon saamiseksi.

3 KYSELYT VANGEILLE JA HENKILÖSTÖLLE SEKÄ HENKILÖSTÖN KANSSA KÄYDYT KESKUSTELUT

3.1 Vangeille ja henkilökunnalle tehdyt kyselyt

Vankien ja henkilökunnan vastaukset kyselyihin olivat asiallisia, ja selvä enemmistö molemmista ryhmistä vastasi myös avoimiin kysymyksiin. Vankien vastausprosentti oli noin 37 (todellisen vankiluvun mukaan laskettuna) ja henkilökunnan 28. Luvut ovat jonkin verran alhaisempia kuin ne ovat olleet muissa suljetuissa vankiloissa (vangeilla vastausprosentit ovat vaihdelleet välillä 40–49 ja henkilökunnalla 29–58).

Hieman yli puolet (67/128) vankivastaaajista oli ilmoittanut asuinosaionsa, vaikka lomakkeessa ei sitä edellytetty. Lähes jokaiselta osastolta oli vastattu kyselyyn. Vastaaaja oli myös kaikilla vankistatuksilla ja kaikista ikäluokista (alle 21-vuotiaista aina yli 70-vuotiaisiin). Henkilökunnasta vastaaaja oli kaikista henkilöstöryhmistä. Vastanneista vangeista lähes neljäsosa ilmoitti kuuluvansa johonkin etniseen ryhmään tai vähemmistöön. Lisäksi 24 vastaaajaa ilmoitti äidinkielekseen jonkin muun kielen kuin suomi tai ruotsi.

Joitakin kyselyjen vastauksia on käsitelty tämän pöytäkirjan eri asiakohdissa. Kyselyt on tarkoitettu lähinnä oikeusasiamiehen tarkastusta ja havaintoja suuntaavaksi ja tukevaksi tausta-aineistoksi, minkä vuoksi niiden tarkempia tuloksia ei julkaista. Tarkastuksen lopussa johdon kanssa käydyssä keskustelussa nostettiin kuitenkin esille joitakin asioita, joista keskusteltiin rakentavasti. Lisäksi terveydenhuollon osiosta saatuja vankien vastauksia käsitellään Helsingin poliklinikan tarkastuksen yhteydessä (EOAK/4637/2024).

Vankien avoimissa vastauksissa myönteisinä asioina tuotiin eniten esille henkilökuntaan sekä liikuntaan ja kuntoiluun liittyviä asioita. Eniten kritiikkiä kohdistui vastaanoton toimintaan. Myös sellien aukioloaikojen ja toimintojen lisäämistä toivottiin.

Henkilökunnan avoimissa vastauksissa myönteisimpänä asiana pidettiin kaikissa henkilöstöryhmissä hyvää työilmapiiriä henkilökunnan kesken sekä myös henkilökunnan ja vankien välillä. Eniten muutosta haluttiin henkilöresursseihin. Kaikissa henkilöstöryhmissä koettiin, että henkilökuntaa oli liian vähän työmäärään nähden. Oltiin huolestuneita henkilöstön väsymisestä, mikä näkyy sairauslomien lisääntymisessä.

3.2 Henkilöstön kanssa käydyissä keskusteluissa esille tulleita asioita

Kanslian tarkastajien ja vankilan valvontahenkilökunnan edustajien ja yksittäisten työntekijöiden keskusteluissa nousivat esille muun muassa jatkuva henkilökuntavaje, yliasutus ja yksintyöskentelyn riskit sekä vartijoiden että vankien näkökulmasta. Näissä keskusteluissa esille tulleita aiheita ja niistä annettuja tietoja käsitellään erityisesti pöytäkirjan tarkastushavainnoissa kohdissa 2.1.1, 2.1.2 ja 2.1.3.

Kanslian tarkastajat keskustelivat vankilan erityishenkilöstön kanssa ja tapasivat edellä todetun mukaisesti yksittäin tai pareittain eri toimipisteiden valvontahenkilökunnan jäseniä. Erityishenkilöstön kuulemisessa oli paikalla 15 henkilökunnan jäsentä. Luottamuksellisista keskusteluista laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

3.3 Keskustelut erityishenkilöstön kanssa

Keskustelussa otaksuttiin, että vankeusvankien mahdollisuuksia päästä ulkopuoliseen sijoitukseen oli viime aikoina tiukennettu. Käytännössä näyttää tällä hetkellä siltä, että mahdollisuutta ulkopuoliseen sijoitukseen ei ole lainkaan.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan tarkastuksen aikana oli voimassa 28.8.2024 annettu Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistus vankien sijoituksista ulkopuolisiin laitoksiin. Tuossa ohjeistuksessa todettiin muun muassa, että määrärahojen riittävyyden turvaamiseksi on alkuvuoden 2024 aikana tehty toimenpiteitä ja loppuvuoden määrärahatilanteen vuoksi sijoitteluita joudutaan valitettavasti edelleen rajaamaan. Loppuvuoden 2024 aikana sakko- ja lyhytaikaisvankien rahoituksessa keskitytään vain sakon muuntorangaistusta suorittavien vankien ulkopuoliseen sijoittamiseen.

Vankilasta saadun tiedon mukaan em. ohjeistusta oli muutettu myöhemmin, ja 12.12.2024 annettun ohjeistuksen mukaan uusien vuoden 2025 määrärahojen turvin lyhytaikaisvankien sijoitukset ovat jälleen mahdollisia.

Erityishenkilöstö piti hyvänä moniammatillisuutta, jossa ei jumituta virkanimikkeisiin. Tästä mainittiin keskustelussa esimerkkejä, joissa esimerkiksi erityisohjaajan tehtävistä on siirrytty valvonnan puolen tehtäviin. Vankilassa aloitettiin osastokokousten järjestäminen erityisesti sen takia, että kuilu eri ryhmiä edustavien työntekijöiden välillä kapenisi. Suunnan todettiin olevan oikea, mutta työtä kuilun täyttämiseksi todettiin olevan vielä tehtävänä.

Nykyisen yksikönpäällikön todettiin tuoneen mukanaan paljon hyvää. Hänen todettiin muun muassa linjaavan asioita, tuoneen ryhtiä päätöksentekoon, antavan palautetta ja olevan lähes aina tavoitettavissa.

Keskusteltiin talon sisäisenä hankkeena esitetystä ajatuksesta, että myös suljetusta vankilasta voitaisiin valmistella koevapauksia.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vankilaan on vuonna 2021 perustettu erillinen, nimenomaisesti valvottujen koevapauksien valmistelusta päätoimisesti vastaavan rikosseuraamusesimiehen tehtävä. Onnistuneen rekrytoinnin ansiosta valvottuun koevapauteen sijoitettujen määrä on noussut merkittävästi ja pysyväisluonteisesti. Valvottujen koevapauksien valmistelusta päätoimisesti vastaava rikosseuraamusesimies myös huolehtii uuden henkilöstön perehdyttämisestä valvottujen koevapauksien valmisteluun.

Yhtenä ongelmakohtana Helsingin vankilassa todettiin olevan lyhytaikaiset vangit. Heihin kohdistettavat toimenpiteet olivat vähäisiä, mikäli vangilla esim. oli vain muutama kuukausi tuomiota tai hänelle tiedettiin olevan tulossa uusia tuomioita.

Vankilasta saadun tiedon mukaan vankilan lyhytaikaisvankien osastoilla toimiva vapautumiseen valmentava kurssi lyhyttä tuomiota suorittaville vangeille (LYVA) on kuitenkin sellainen toimintamuoto, joka vastaa kyseisen vankiryhmän tarpeisiin.

Erityishenkilöstön työn todettiin olevan ”silppusalaattia”, johon sisällytetään kaikki vankien tarpeisiin liittyvät ja vankien henkilökohtaisten tilanteiden edellyttämät toimenpiteet ottamatta huomioon, että se edellyttää erityishenkilöstöltä erittäin laajaa osaamista. Ongelmana pidettiin sitä, ettei pystytä kunnolla keskittymään tiettyyn asiaan vaan vaaditaan paljon erityisosaamista, minkä lisäksi Risestä tulee koko ajan ohjeita.

Puheenvuoroissa oltiin huolissaan henkilöstön hyvinvoinnista, koska uupumuksen takia laitoksessa on paljon pitkiä sairauslomia. Tähän vaikuttavat monet tekijät, mutta mikään ei tunnu muuttuvan. Tämä koskee kaikkia henkilöstöryhmiä.

Henkilökunnan hyvinvoinnista ja jaksamisesta on kyllä ollut puhetta. Olipa kyse uudesta ihmisestä tai samasta ihmisestä eri tehtävissä, aina pitäisi olla monen alan asiantuntija. Tämän todettiin tekevän työstä mielenkiintoista, mutta on myös erittäin kuormittavaa pidemmän päälle. Työntekijöiden hyvinvoinnista todettiin viime kädessä riippuvan myös se, miten vangit voivat.

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio näyttäytyy keskustelijoiden mielestä nykyisellään epäselvänä. Organisaatiomuutoksen eri vaiheista (Rise 2.0 ja 3.0) tai matriisiorganisaatiosta ylipäätään ei pysty hahmottamaan, kuka vastaa mistäkin tai keneen pitää ottaa yhteyttä taikka kenen vastuulle mikäkin asia kuuluu. Keskustelijoiden mielestä matriisin ja organisaation myllerrys on jatkunut Rise 3.0:n aikana ja organisaatio on muuttunut entistä epäselvemmäksi. Erityisen ongelmallisena pidettiin toimistotehtävien siirtymistä asiantuntijoiden tehtäväksi.

Keskustelussa toivottiin rangaistusten täytäntöönpanoon joustavuutta, ettei kaikkien tarvitsisi tulla suljettuun laitokseen. Prosessia pitäisi erityishenkilöstön mielestä pystyä kehittämään niin, että voitaisiin aloittaa valmistelua arvioinnin puolella, vaikka vastuu olisi vankilalla niin, ettei kaikki valmistelu tule suljettuun laitokseen tehtäväksi. Ottaen huomioon Helsingin vankilan asiakasaineksen ja sen, että vangeilla on paljon sosiaalisia ja terveydenhuoltoon liittyviä ongelmia, Vankiterveydenhuollon (VTH) pitäisi huomioida tämä poliklinikan resursseissa, myös mielenterveyspalveluiden puolella.

Asiakasarviointiyksikön (AAY) resurssivajaus hidastaa prosesseja. AAY laatii omat suunnitelmat vangeille, joita vankilassa ei ole mahdollista toteuttaa. Tämän osalta keskustelijat toivoivat realistisuutta.

Rangaistusajan suunnitelmista keskustelussa todettiin, että vankien ei ole mahdollista niitä edistää, koska vankila ei pysty tarjoamaan sellaista työskentelyä, mitä se edellyttää. Tämän seurauksena vanki ei pääse suunnitelmassaan eteenpäin, koska ei ole työskennellyt sen suuntaisesti.

Keskusteltiin henkilökunnan täydennyskoulutukseen pääsystä.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tukemaan täydennyskoulutukseen pääsemisen keskeisenä edellytyksenä on se, että koulutuksen suorittaminen on perusteltua asianomaisen virkamiehen nykyisten tai tulevien virkatehtävien kannalta, sekä se, että koulutukseen osallistumisesta on sovittu tuloskeskustelujen yhteydessä taikka muuten työnantajan kanssa. Vallitsevassa talous- ja henkilöstötilanteessa koulutusvalinnoissa kiinnitetään huomiota myös siihen, onko koulutuksesta kiinnostuneella virkamiehellä tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää koulutuksen avulla hankittuja taitoja omassa työssä. Toisin sanoen esimerkiksi pitkäkestoista ja mahdollisesti Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolelta hankittuun maksulliseen ohjelmatyön täydennyskoulutukseen pääsyä tarjotaan sellaiselle henkilöstölle, joka on aidosti sitoutunut ohjelmatyön toteuttamiseen koulutuksen suorittamisen jälkeen.

Erityishenkilöstön keskustelussa otaksuttiin Rikosseuraamuslaitoksessa ajateltavan, että vain ohjelmatyö on vaikuttavaa. Sen sijaan keskustelijoiden mukaan pitäisi ymmärtää, että kaikki työ on vaikuttavaa. Esimerkiksi pelkkää päihdetyötä ei keskustelijoiden mukaan voida erottaa muusta. Keskustelijoiden mielestä tarvittaisiin enemmän foorumeita, joissa jaetaan henkilökunnan kesken osaamista ja työnohjausta sekä toisten tukemista varsinkin tilanteessa, jossa vankien tarve palveluille on loputon.

Kaikilla keskustelijoilla oli yhteisenä huolena se, ettei säästöyistä ole enää työnohjausta. Keskustelussa oltiin sitä mieltä, että työnohjausta pitäisi olla koko henkilökunnalle, myös vartijoille, ja että mahdollistettaisiin siihen osallistuminen aidosti. Käytännössä vartijoiden ei ole kuitenkaan resurssipulan takia mahdollista osallistua. Keskustelijoiden mukaan ennen työnohjausta (ryhmätyönohjausta) oli tarjolla joka tiimille, mutta vuoden 2024 alusta se loppui.

Tarkastuksen jälkeen vankilalta saadun tiedon mukaan vallitsevat työnohjausta koskevat järjestelyt ovat tulleet koko Rikosseuraamuslaitoksessa voimaan 19.01.2024, ja vankilan antamien kommenttien liitteenä olevassa asiakirjassa olivat aiheesta kertova tiedote sekä asian etenemisen myöhemmät vaiheet, jotka on käsitelty laajasti vankilan henkilöstön kanssa. Vankilan antamassa kommentissa pidettiin ikävänä, että vielä vuotta myöhemmin kyseisen päätöksen antamisen jälkeen Rikosseuraamuslaitoksessa ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia työnohjaukseen.

Toisaalta vankila kiinnitti huomiota myös siihen, että syksyn 2024 aikana vankilan sosiaalisen kuntoutuksen tiimille ja nuorten tiimille on ollut tarjoilla valmennusta oikeusministeriön Pidetty! -hankkeen Coaching-toiminnan kautta.

Keskusteltiin määräaikaisista työsopimuksista, johon liittyen vankilalta saadun tiedon mukaan käytettävissä olevat sijaisuudet on täytetty 1.1.2025 lukien eli vankilassa toimii viisi määräaikaista erityisohjaajaa.

Keskusteltiin uuden henkilöstön perehdytyksestä. Ulkopuolelta vankilaan töihin tulleilla oli usein vaikeuksia hahmottaa omaa työtään, koska työnjaot esimerkiksi valvonnan ja ohjaajien välillä vaihtelevat osastoittain. Jotkut ovat kokeneet jääneensä vaille työhön perehdytystä, koska oma perehdyttäjä on ollut paljon poissa. Tämä on tehnyt työn tekemisen haastavaksi, varsinkin, jos henkilö on tullut Rikosseuraamuslaitoksen ulkopuolelta. Viime aikoina perehdytyksen kuitenkin todettiin olleen suunnitelmallisempaa.

Keskustelussa todettiin, ettei rangaistusajan suunnitelmalla ole asianhallintajärjestelmässä ROTI:ssa selkeää paikkaa, johon kirjattaisiin erityistyöntekijän työskentely niin, että muutkin työntekijät sen löytävät. Menettelytapojen kohdalla ei ole yhteisiä käytäntöjä.

Tarkastuksen jälkeen vankilasta saadun tiedon mukaan Rikosseuraamuslaitoksen hallinnon ja tukipalvelujen vastuualueen tietopalveluyksikön digipalvelutiimin asiantuntijat ovat tehneet vuosittaisen yksikkökäynnin Helsingin vankilaan 21.11.2024. Kyseisen päivän aikana järjestettyihin koulutustilaisuuksiin osallistui 68 vankilan virkamiestä ja yhtenä aiheena edellä mainittujen koulutustilaisuuksien yhteydessä on ollut nimenomaisesti oikea toimintatapa kuntoutushenkilöstön kirjausten toteuttamiseksi rikosseuraamusrekisteriin.

Keskustelussa kerrottiin Rikosseuraamuslaitokselta puuttuvan ohjeistus siitä, mitä ROTI:iin kirjataan. Vangin sijoittamisen kannalta olennaisten tietojen saaminen, esimerkiksi mielenterveyteen tai vammaan liittyvien, ei ole mahdollista. Myös korvaushoidon kirjaamisessa oli käydyn keskustelun perusteella epäselvyyttä.

Keskustelussa tuli esiin myös alaikäisten vankien tilanne ja koulunkäynti. Asiaa käsitellään erillisessä pöytäkirjassa (EOAK/4527/2024).

Erityishenkilöstön kanssa keskusteltiin vastuuvirkamiestoiminnasta, jota käsiteltiin myös laajemmin tarkastuksen yhteydessä ja pöytäkirjan kohdassa 2.1.10. Keskusteluissa katsottiin, että erityisohjaajat, esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen siivessä, eivät voi toimia vastuuvirkamiehinä, koska heillä on asiakkaanaan yli 30 vankia ohjaajaa kohti. Tällaisen joukon asioiden kokonaisvaltaisen hoitamisen ei katsottu olevan mahdollista.

Keskusteluissa tuotiin esille tarkastuksen aikana useasti tarkastajien tietoon saatettu henkilökuntavaje, jonka seurauksena yksintyöskentelyn todettiin olevan riski vartijalle ja vangeille. Henkilökuntavajeen seurauksena vangit joutuivat olemaan enemmän keskenään ilman valvontaa, kun työpari joutuu esimerkiksi kuljettamaan vankia toisaalle vankilassa tai joutuu koko päiväksi saattotehtävälle vankilan ulkopuolelle.

Erytyishenkilöstö piti vankilan valvonnan miehitystä ajoittain kriittisenä eli vajauksia henkilökunnan määrässä pidettiin todella pahoina.

4 VUODEN 2024 ERITYISTEEMA

Digitalisoituva julkinen hallinto ja perusoikeudet oli eduskunnan oikeusasiamiehen vuoden 2024 erityisenä tarkastusteemana ja on edelleen vuonna 2025.

Nykyään esimerkiksi viranomaisasiointi ja pankkiasioden hoitaminen tapahtuvat suurelta osin sähköisesti. Ylipäänsä yhteydenpitovälineenä sähköinen viestintä on korvannut perinteiset kirjeet ja osin myös puhelut. Vangeille tällainen viestintä on edelleen luvanvaraista ja rajoittuu tiettyjen asiaryhmien hoitamiseen. Vankien osalta ongelmana ei välttämättä tai yksinomaan ole se, että palveluiden käyttämisen edellytyksenä ei saisi olla digitaalitojen hallitseminen vaan myös luvanvaraisuus asioiden hoitamiseen viestinnän avulla.

Oikeusministeriössä oli käynnissä sittemmin keskeytetty vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämishanke (OM039:00/20219). Hankkeen tavoitteena oli uudistaa lainsäädäntöä siten, että siinä huomioidaan vankien kannalta nykyistä paremmin yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset, kuten digitalisaatio. Vankien sähköistä viestintää koskevia säännöksiä arvioitiin hankkeessa normaalisuusperiaatteen näkökulmasta. Oikeusministeriössä on käynnistetty loppuvuodesta 2024 uusi vankeuslain ja tutkintavankeuslain kehittämishanke (OM085:00/2024).

Helsingin vankilassa on annettu ohjeistus sekä selvennetty ja parannettu vankien mahdollisuuksia käyttää sellaisia palveluita, jotka edellyttävät vahvaa tunnistamista.

5 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies saattaa Helsingin vankilan, Helsingin rikosseuraamuskeskuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikön ja oikeusyksikön tietoon ja huomioitavaksi edellä mainitut tarkastushavainnot ja kannanotot sekä pyytää niitä ilmoittamaan **31.7.2025** mennessä, mihin toimenpiteisiin seuraavat havainnot ovat niiden osalta antaneet aiheita:

- kohdassa 2.1.1 todettu vankilan yliasutuksesta
- kohdassa 2.1.2 todettu valvontahenkilökuntaresursseista ja toimintojen peruuttamisesta
- kohdassa 2.1.3 todettu matkaselliin asuttamisesta ja sen olosuhteista
- kohdassa 2.1.4 todettu tutkintavankien osastolle sijoittamisesta
- kohdassa 2.1.5 todettu vastaanoton toiminnasta vankien omaisuuden vastaanottamisessa ja haltuun antamisessa
- kohdassa 2.1.6 todettu vastaanoton toiminnasta tulotarkastuksessa
- kohdassa 2.1.8 todettu sellin ulkopuolisesta ajasta ja mielekkään toiminnan määrästä
- kohdassa 2.1.10 todettu perehdyttämisestä
- kohdassa 2.1.13 todettu kaksikielisestä osastosta
- kohdassa 2.1.17 todettu ulkoiluolosuhteista
- kohdassa 2.1.18 todettu eristysosaston olosuhteista
- kohdassa 2.1.20 todettu henkilönkatsastuksen edellytyksistä ja sen kynnyksen täyttymisestä.

Apulaisoikeusasiamies saattaa Senaatti-kiinteistöjen tietoon kohdassa 2.1.22 todetun laitevioista ilmoittamisesta ja sen toimintavan ongelmallisuudesta sekä pyytää Senaattia ilmoittamaan **31.7.2025** mennessä, mihin toimenpiteisiin kohdassa todettu on sen osalta antanut aiheita.

Apulaisoikeusasiamies saattaa oikeusministeriön tietoon kohdassa 2.1.1 todetun vankilan yliasutuksesta.

Tiedoksi

Helsingin vankilan yksikönpäällikkö

Helsingin rikosseuraamuskeskuksen johtaja

Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarviointiyksikkö ja oikeusyksikkö

Senaatti-kiinteistöt

Oikeusministeriö